

2

2004 SEPT./OKT.
ÅRGANG 18

ARBEIDSLIV I NORDEN

TIDSSKRIFT OM ARBEIDSMARKED OG ARBEIDSMILJØ

**TEMA:
FARVÄL
SOLIDARITET?**

VELFERDSSAMFUNN I KNIPE

Det ligger på politikernes bord. "Alle" er enige om at det er viktig. Vi snakker om en bærekraftig utvikling. Men bærekraftig i forhold til hva, eller for hvem? Når Arbeidsliv i Norden denne gangen fokuserer på ulike sider ved våre velferdssamfunn, og samarbeidet mellom nordiske land og med baltiske land, dukker også spørsmålet om bærekraft opp som et nærliggende tema. Hva er bærekraft i praksis?

"Skattestöd till städhjälp" er blitt "stor succé i Finland". Hver femte husholdning benytter nå muligheten til å få fratrekk på skatteseddelen når de gjør bruk av en hushållsarbetare. Finske politikere slåss om hvem som har æren for reformen, som tar sikte på å motvirke svart arbeid og skape nye arbeidsplasser. "Flickorna" som har fått jobb, klager heller ikke, selv om timelønnen er lav. De håper på bedre tider.

Fra Island berettes det om "sosial dumping i høyfjellet". Det italienske selskapet Impregilo, som er hovedentreprenør for byggingen av det omdiskuterte kraftverket i Kárahnjúkar, har satt islandske arbeidere og myndigheter på tilskuerbenken, mens de har hyret inn arbeidskraft til lavere lønner og dårligere arbeidsvilkår enn vanlig i Island, hevder fagforeningslederen. Men, sosialminister Arni Magnússon avviser påstanden om sosial dumping. I en e-post til Arbeidsliv i Norden skriver han: "Det har ikke kommet frem noe som støtter påstanden om at det foregår sosial dumping ved Kárahnjúkar."

- Arbeidsmarkedet kan bli en scene for ren og skjær utnyttelse av mennesker, advarte medlem av Nordisk Råd, Ole Vagn Christensen, under "nordisk-baltisk treparts arbeidsmarkedskonferanse" i Stockholm nylig. Hovedbudskapet fra nordiske land var at et organisert arbeidsmarked med et utviklet parts- og trepartssamarbeid er det beste virkemiddel for å skape gode forhold på arbeidsmarkedet og hindre utviklingen av svart arbeid, sosial dumping og underbetaling av arbeidsfolk. Hvis en type "nordisk modell" skal fungere i baltiske land, har de et stykke vei å gå, innrømmer representanter for baltiske arbeidstakere og arbeidsgivere, som takker ja til mer samarbeid.

De nordiske velferdssamfunn får stadig vekk pallplassering i internasjonal konkurranse. Også OECD vektlegger nå et sterkt velferdssamfunn som bra for utviklingen på sikt. Og likevel – i Norden totalt lever nærmere tre og en halv millioner mennesker i arbeidsfør alder på offentlige stønader. Den demografiske utvikling gjør at velferdssamfunnet settes under ytterligere press. Hvordan er det mulig å balansere mellom offentlige inntekter og utgifter i fremtiden?

Den danske "Velfærdskommissionen" har utlagt både spørsmål og svar til debatt. Velferdssamfunnet har sterk oppslutning i nordiske land, og reaksjonene i Danmark har heller ikke latt vente på seg. Den alternative Velfærdskommisjon (DAT) er i ferd med å ta form som en bevegelse.

- Man anvender de arbeidsløse for å holde lønningene nede, hevder Bent Rold Andersen, tidligere leder for DAT i artikkelen "Synen på utanförskapet avgjør framtidens välfärd".

Hvordan kan vi skape bærekraft i praksis?
Er nordiske land nødt til å vinke Farväl solidaritet?

Utgiver: Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo, på oppdrag fra Nordisk embetsmannskomite for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøpolitikk, Nordisk Ministerråd.
Opplag: 4.200 eks. Ansvarlig redaktør: Berit Kvam, Arbeidsforskningsinstituttet.
Lay-out/grafisk design: Thunæs as Kreativ Kommunikasjon, Oslo, www.thunaes.no. Repro: ABC-repro AS, Oslo. Trykk: Offset Forum AS, Oslo.
Dato: september/oktober 2004. Neste nummer: november/desember 2004.

Redaksjonen:	Telefon:	Fax:	E-post:
Berit Kvam, redaktør	+47 2336 9200	+47 2256 8918	berit.kvam@afi-wri.no
Gunhild Wallin, journalist	+46 8 720 6340	mobil:+46 708 138792	gunhild.wallin@swipnet.se
Solveig Hæreid, redaksjonsassistent	+47 2336 9246	+47 2256 8918	solveig.haereid@afi-wri.no

Adresse til redaksjonen: Arbeidsforskningsinstituttet: Postboks 6954 St. Olavs plass, NO-0130 Oslo. Internet: www.afi-wri.no

Adresse til Nordisk Ministerråd: Store Strandstræde 18, DK-1255 København K. Internet: www.norden.org

4-10

NYHETER

- Kárahjúkar – sosial dumping i høyfjellet
- Ministermøte uten tilreisende ministre
- Sosialminister Árni Magnússon aviser påstand om sosial dumping
- Nordisk-baltisk trepartskonferanse: Behov for mer samarbeid
- Skattestöd till städhjälp stor succé i Finland

11-17

TEMA *Farväl solidaritet?*

- Synen på utanförskapet avgör framtidens välfärd
- Här har alla ansvar för det gemensamma bästa
- Opbrud i Danmark
- Her er åbent for alle
- LO advarer mod kommunalisering

18-19

PORTRETT

- "Han reformerer den norske velfärden"
- Norges arbeids- og sosialminister Dagfinn Høybråten intervjuet av Björn Lindahl

20

SKRÅBLIKK

- "Hjemme - kanskje ikke så verst"
- Av Zbigniew Kuczinsky

21

BOK I FOKUS

- "Når det ikke er bruk for deg"
- Anmeldt av Gunhild Wallin

22-26

NORDEN RUNDT

- Informasjon fra myndighetene

27

SISÄLTÖ

Redaksjonsråd:

NMR	René Høyer Jørgensen, arbeidsmarked & arbeidsmiljø
DK	Marianne Poulsen, Beskæftigelsesministeriet
	Søren Jensen, Beskæftigelsesministeriet
FIN	Kirsti Kallio, Arbetsministeriet
	Barbro Söderlund, Soc.- och hälsovårdsministeriet
IS	Margrét Gunnarsdóttir, Arbejdsdirektoratet
N	Øystein Haram, Arbeids- og Sosialdepartementet
	Morten Dage, Aetat, Arbejdsdirektoratet
	Odd Einar Johansen, Direktoratet for Arbeidstilsynet
S	Ann Zachrisson Nilsson, Näringsdepartementet
	Mats Silvell, Arbetsmarknadsstyrelsen
	Ingemar Karlsson Gadea, Arbetslivsinstitutet

Telefon:

+45 3396 0360
+45 3392 5854
+45 3392 9950
+358 9 1604 8055
+358 9 1607 3124
+354 515 4800
+47 2224 4712
+47 2335 2479
+47 2295 7060
+46 8 405 1337
+46 8 5860 6075
+46 8 619 67 00

Fax:

+45 3396 0216
+45 3314 3108
+45 3313 2683
+358 91856 8059
+358 9 1607 4328
+354 511 2520
+47 2224 9549
+47 2335 2757
+47 2217 6369
+46 8 411 9348
+46 8 5860 6432
+46 8 619 69 09

E-post:

rhy@norden.org
lmp@bm.dk
sj@bm.dk
kirsti.kallio@mol.fi
barbro.soderlund@stm.fi
margret.gunnarsdottir@vmst.stjr.is
oystein.haram@asd.dep.no
mod@adir.aetat.no
odd.einar.johansen@arbeidstilsynet.dep.no
ann.zachrisson-nilsson@industry.ministry.se
mats.silvell@ams.amv.se
ingemar.karlsson.gadea@arbetslivsinstitutet.se

Kárahnjúkar – sosial dumping i høyfjellet

- Uten å ha myndighetene i ryggen får vi ikke stanset den sosiale dumpingen vi har sett i Kárahnjúkar-prosjektet, sier Thorbjørn Gudmundsson, daglig leder for Samidn, foreningen for de yrkesutdannede på Island. Dette er første gangen innleie av arbeidskraft fører til lavere lønn og dårligere vilkår på det islandske arbeidsmarkedet.

Av Gísli Kristjánsson, Island

Det halvstatlige Landsvirkjun, Statskraft, skal ha et kraftverk ferdig-bygd ved Kárahnjúkar på Øst-Island om knappe tre år. Gudmundsson sier at Landsvirkjun bare tenker på å få arbeidet utført på billigst og raskest mulig måte. Arbeidet utføres i hovedsak av det italienske entreprenørfirmaet Impregilo, etter anbud på det internasjonale markedet. Arbeidskraften er stort sett innleid

fra Portugal, og etter hvert fra Kina og Polen.

Kárahnjúkar er Islandshistoriens største byggeprosjekt. Før sommeren år 2007 skal et kraftverk med kapasitet på 690 MW begynne å levere strøm til en av Europas største aluminiumsmelteverk på Reydarfjordur i Øst-Island.

Prosjektet innebærer bygging av fem demninger, den høyeste på 193 meter, og tunneler på 72 kilometer. Alt foregår under ekstreme forhold i 600 til 700 meters høyde ved nordsiden av isbreen Vatnajökull. Sommeren 2004 har det vært omtrent 1000 ansatte ved Kárahnjúkar.

Arbeidsforholdene ved Kárahnjúkar har vist seg å være

vanskeligere enn ved tidligere prosjekter på Island, og lønnene lavere.

- Landsvirkjun frykter erstatningskrav fra Impregilo. Derfor våger de ikke å kreve forbedring av arbeidsvilkårene, fastslår Gudmundsson.

Ekstreme tolkninger

Kárahnjúkar-prosjektet har, ifølge Gudmundsson, for første gang ført til sosial dumping på det islandske arbeidsmarkedet, med lavere lønn og dårligere vilkår enn tidligere ved slike prosjekter. Allikevel gjelder den

en halv måned på arbeidsplassen. Dette har tatt knekken på mange av portugiserne.

Gudmundsson sier at Impregilo tolker både arbeidsmiljøloven og lønnsavtalene til det ekstreme. I tillegg skaper en streng hierarkisk bedriftsstruktur innen Impregilo problemer. Portugiserne klager på at italienerne ser ned på dem, trækker på dem og at de havner på laveste trinn i et stort hierarki.

Islandinger ikke ønsket

Forholdsvis få islandinger har jobbet

I tillegg mistenker fagforeningene at Impregilo ikke ønsket å ansette islandinger, fordi det gikk merkelig tregt å behandle søknader om arbeid.

Hierarki

Gudmundsson sier at det har vært svært vanskelig å få vite hva som egentlig foregår ved Kárahnjúkar. Dette skyldes delvis språklige problemer, men også at bedriftsstrukturen innen Impregilo fører til at det er vanskelig å få tak i ledere som egentlig kan beslutte noe, og ordne opp. Det er alltid noen som har høyere rang, som skal bestemme.

I tillegg får de innleide arbeiderne lønnene sine utbetalt i hjemlandet, ikke i Island. Det er de portugisiske arbeidsutleierne "Select" og "Nett" som betaler lønn til sine arbeidere.

Presset fra myndighetene mangler

Ifølge det islandske sosialdepartementet er det ikke mulig å utelukke innleie av arbeidskraft. Før Kárahnjúkar-prosjektet ble satt i gang var det klart at det manglede arbeidskraft på Island for å utføre arbeidet. I tillegg har Impregilo fulgt alle regler etter at problemene i startfasen ble rettet opp.

Thorbjørn Gudmundsson frykter at en liknende situasjon kan oppstå igjen på Island. Han tror allikevel ikke at islandske eller nordiske firmaer følger etter Impregilo på grunn av det dårlige ryktet det ville medføre.

Etter krav fra Samidn ble det opprettet et utvalg med representanter fra fagforeningene, Landsvirkjun og Impregilo. Utvalget skal behandle klager. Men som Gudmundsson sier:

- Det er vanskelig å få gehør for klagen når presset fra myndighetene mangler.

Les mer i "Norden rundt" side 24

islandske arbeidsmiljøloven ved Kárahnjúkar, samt bestemmelser om hviletid, fritid og minstelønn.

Alle har f eks rett til 11 timers hviletid i døgnet, og en hel dag fri per uke. Fridagene skal tas ut med minst seks måneders mellomrom. Impregilo har tolket dette strengt, og først tillatt hjemreise for de utenlandske arbeiderne etter fem og

ved Kárahnjúkar-prosjektet. I sommer har det vært rundt 150 islandinger der, det tilsvarer 15 % av arbeidskraften. Årsaken til at så få islandinger har jobbet der er at lønnene er vesentlig lavere enn man er vant til ved slike prosjekter.

– Tradisjonelt forventes det høyere lønn enn minstelønn ved arbeid i høylandet, sier Gudmundsson.

Ministermøte uten tilreisende ministre

Gylfi Kristinnsson og Sosialminister Arni Magnússon under arbeidsministtermøtet i Island

Av Berit Kvam

- Jeg har fundert på om vi kanskje skulle etablere et sentrum for nordisk samarbeid, for eksempel i København, slik EU har sitt sentrum i Brussel. Det er en idé man kan vurdere, sier sosialminister Arni Magnússon, som har ansvar for arbeidslivspolitikken.

- Et ministermøte i Island opptar tre dager, og det er lang tid. Hvis vi holdt møtene i København, kunne alle reise frem og tilbake på dagen. Dermed ville flere ha mulighet til å møte, er tankekorset han deler med forsamlingen.

Arbeidsministermøtet er lagt til Egilstadir på Østlandet, en times flyreise fra Reykjavik. Med unntak av Norge, som var representert med statssekretær Helge Eide i det nye Arbeids- og sosialdepartementet, er delegasjonene, fra Danmark, Finland og Sverige, ledet av embetsmenn.

Islands formannskap

Nordens resurser er hovedoverskriften under Islands formannskap i Nordisk Ministerråd 2004. På arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet handler det om hvordan man best kan ivareta og fremme de menneskelige resurser. Mer konkret dreier det seg blant annet om å følge opp arbeidet med å fjerne grense-

Nordisk arbeidsministermøte under det islandske formannskap i Nordisk Ministerråd ble avviklet uten andre ministre til stede enn verten selv, den islandske minister Árni Magnússon.

hindringer i Norden, sette i verk et prosjekt som tar sikte på å fremme lik lønn for likeverdig arbeid, avholde en konferanse om nye muligheter for funksjonshemmede i arbeidslivet, sette i gang et nordisk prosjekt om eldres situasjon i arbeidslivet og avholde en konferanse om arbeidsformidlingens betydning i områder med ensidig næringsliv.

En viktig sak denne våren har vært slutføringen av arbeidet med et nytt samarbeidsprogram for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøministrene 2005-2008. Dette skal legges frem for Nordisk Råd i november. Programmet er utarbeidet av en embetsmannsgruppe fra landene og er allerede godkjent av ministrene gjennom en skriftlig prosedyre før sommeren. Rammen for programmet er at sentrale utfordringer, som den demografiske utviklingen og det å fremme et aktivt, inkluderende arbeidsliv og hindre utstøting, krever økende fokus på arbeidstilfang og sysselsetting. Dessuten legges det vekt på å fremme likestilling og hindre diskriminering i arbeidslivet. Programmet har to likestilte hovedprioriteringer: Arbeidslivspolitikken innenfor Norden og Nordisk arbeidslivspolitikken i samspill med EU/EØS og andre internasjonale fora.

En sak til beslutning

Arbeidet med å fjerne grensehindringer i Norden ledes av samarbeidsministrenes særlige representant, Poul Schlüter. Resultatene etter to års arbeid skal legges frem for Nordisk Råd. Foreløpig har det skjedd lite på arbeidsmarkedsområdet. Nå haster det. I et brev til

ministermøtet fremhever Schlüter at det er viktig at "I - de nordiske arbeidsministre - viser konkrete resultater i arbeidet med fjernelse av grænsehindringer". Men med kun en minister til stede er møtet ikke beslutningsdyktig. Vedtak må derfor fattes gjennom en skriftlig prosedyre i etterkant av møtet.

Danmark vil tallfeste den nordiske nytte

I 2005 overtar Danmark formannskapet. Departementchef Bo Smith trakk frem to tema som det danske formannskapet vil fokusere: sykefraværet og det felles nordiske arbeidsmarked. Sykefraværet vil bli tema for en konferanse i København i april 2005. Før konferansen skal det utarbeides en rapport om den viten som finnes om sykefraværet i Norden. I etterkant vil det bli utarbeidet et opplegg med resultater og anbefalinger som skal drøftes på ministermøtet høsten 2005. Danmark har videre tatt initiativ til at det utarbeides en rapport som analyserer mobiliteten på det felles nordiske arbeidsmarked siden det trådte i kraft for 50 år siden. Rapporten skal også si noe om den samfunnsøkonomiske nytte man har av det nordiske samarbeidet.

- Dette er første gang man vil prøve å tallfeste verdien av den nordiske nytte, sier Bo Smith, og legger til at Danmark vil gjøre det de kan for at revisjonen av overenskomsten om det felles nordiske arbeidsmarked fra 1954 kan avsluttes, slik at ministrene kan underskrive en ny overenskomst under møtet i København i 2005.

Sosialminister Árni Magnússon avviser påstand om sosial dumping

”Det har ikke kommet frem noe som støtter påstanden om at det foregår sosial dumping ved Kárahnjúkar.” skriver Sosialminister Árni Magnússon til Arbeidsliv i Norden.

Av Berit Kvam

Island er 50 % grønt og 50 % svart og hvitt, sier Sigurdur Arnalds, sivilingeniør og kommunikasjonssjef for Kárahnjúkar-prosjektet. I tilknytning til ministermøtet i Island har vertskapet invitert deltakerne på tur. Gjestene skal selv få ta i øyesyn det enorme utbyggingsprosjektet i regi av Landsvirkjun. Kraftverket som er under bygging, har vakt stor oppmerksomhet på grunn av inngrepene i miljøet i fjellheimen på Østlandet. I Island har debatten også dreid seg om arbeidsforholdene som bys de som jobber på prosjektet, som drives av den italienske hovedentreprenøren Impregilo.

Sigurdur Arnalds har ved hjelp av en modell, forklart hvordan det hele skal skje. Smeltevann fra Vatnajökull, Europas største isbre, skal samles i en 57 kvadratkilometer stor dam som bygges i fjellene vel 600 meter over havet. Herfra skal vannet ledes gjennom 72 km lange tunneler i fjellet til et kraftverk som skal levere elektrisitet til aluminiumsverket, som det amerikanske selskapet ALCOA skal bygge ved havet.

Han guider det nordiske følget i buss, først gjennom bølgende sletter med gressende sauer og spredte bondegårder. På veien passerer vi Islands eldste skog. Sigurdur Arnalds forteller at myndighetene nå støtter opp under skogplanting, fordi inntektene i landbruket er på vei ned. Hele Island trenger flere bein å stå på, og ikke minst valutainntekter. Den viktigste konkurransefordelen Island har er billig energi, jordvarme og vannkraft. Billig energi skal gjøre Island til verdens 8 største aluminiumsprodusent.

Langs den nybygde veien i fjellet er det svart ørken. I gråværet skimtes så vidt en hvit stripe i det fjerne, kanten av isbreen Vatnajökull. Det nordiske følget har fått tilgang til steder som ellers er avstengt for besøkende, på grunn av arbeidet som pågår. Når bussen stopper skuer vi ut over et enormt anleggsområde. Dimensjonene er så store at menneskene som jobber der, blir som bitte små oransje flekker i det svarte landskapet. Snart skal nesten alt vises, stå under vann. Det er her italienerne styrer. Vi er ved Kárahnjúkar. Vinden biter, det er iskaldt selv om gradestokken på denne årstiden forteller noe annet. Her jobbes det helkontinuerlig skift, 11 timer på, 11 timer av, seks dager i uka, opp mot et halvt år i strekk, for 1.250 Euro i måneden pluss tillegg. 30 nasjonaliteter, 1100 mann hvorav 150 islendinger i utvalgte jobber. Nesten ingen utenlandske arbeidstakere vender tilbake etter sin første hjemreise.

Kort etter kjører vi gjennom brakkebyen der hver mann har sine 7 kvadratmeter. Takene som er under reparasjon, forteller om bygninger som ikke er beregnet for det harde klimaet.

Er det riktig, som fagforeningene hevder, at det foregår sosial dumping på anleggsområdet ved Kárahnjúkar? Sosialminister Árni Magnússon, er ikke med på turen og har ikke tid til å snakke med oss, men svarer skriftlig på spørsmål, som vi har gitt muntlig til embetsmannen Gylfi Kristinsson. Nedenfor følger svaret på spørsmålet om sosial dumping.

Sosialministerens svar:

Meget snart etter at anleggsvirksomheten ved Kárahnjúkar kom i gang, ble det fremsatt beskyldninger om at de utenlandske arbeiderne hadde en annen og lavere lønn enn det de skulle ha ifølge tariffavtalen. Likeledes at folk ble ført bak lyset når det gjaldt utbetaling av lønn. Dvs. at de ansatte i realiteten bare fikk en del av den lønnen som det ble sagt at de fikk. Det ble imidlertid ikke lagt frem noe materiale som bevis på disse påstandene. Likevel gav jeg Arbeidsdirektoratet i oppdrag å følge nøye med i hvordan loven om utlendingers arbeidsrettigheter ble etterlevd, særlig når det gjaldt utbetaling av lønn. Institusjonen ba om og fikk utlevert lønnsslipper som ble kontrollert. Ikke noe unormalt kom frem ved institusjonens undersøkelser. Jeg la stor vekt på at de bestemmelsene som gjelder ved søknad om arbeidstillatelse, skulle overholdes. Det vil si at det med søknaden skal følge en undertegnet arbeidskontrakt med de ansatte der det kommer frem klare opplysninger om avtalt lønn og andre lønnsforhold. I tillegg foregikk utbetaling av lønn under tilsyn av Arbeidsdirektoratet. Siden har det ikke kommet mange klager når det gjelder dette.

Av Berit Kvam

Slike spørsmål dannet grunnlaget for Nordisk-baltisk arbeidsmarkedskonferanse i Stockholm, der mobilitet i Østersjøregionen og utvikling av organisasjonene i arbeidslivet sto i fokus.

Blant deltakerne var representanter for arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner og myndighetene i de nordiske og baltiske land. Hensikten med konferansen, som ble holdt i regi av Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd, Dansk Arbeidsgiverforening (DA) og Nordens Faglige Samorganisasjon (NFS), var både å styrke trepartssamarbeidet i Norden og stimulere til økt samarbeid i hele Østersjøregionen.

- NFS' mål er å spre informasjon om den sosiale dialogen i vår region og ideen om trepartssamarbeidet som det beste alternativ, sa generalsekretær, Tom Saxén, men understreket at valget er opp til de baltiske land.

- Vi vil ikke prasse på noen et system som de ikke vil ha; den nordiske modellen har ikke blitt til gjennom et trylleslag. Forutsetningen for å lykkes er bedre dersom alle parter innser at trepartsdiallog er bra, enn om systemet blir tvunget på en utenfra.

Mobilitet

Usikkerhet knyttet til økende mobilitet på arbeidsmarkedet var ett viktig tema for debatten. I Norden har det vært en frykt for at EU-utvidelsen skulle føre til en strøm av arbeidssøkere fra de nye medlemslandene til de nordiske land. Det har så langt ikke skjedd. Sveriges arbeidslivsminister Hans Karlsson innledet med raskt å avdramatisere faren for sosial turisme, som regjeringen advarte mot før utvidelsen.

- Sverige ønsker den økte mobiliteten velkommen. Uroen for at sosialsystemet skulle utnyttes har vist seg å være ubegrunnet. Det er ingen ting i dag som tyder på at det skaper problemer.

Men faren er ikke over, understreket medlem av Nordisk Råd, Ole Vagn Christensen. Han advarte mot hva som kan komme til å skje hvis ikke svart arbeid og dumping av lønns- og arbeidsvilkår tas på alvor.

- Arbeidsmarkedet kan bli en scene for ren og skjær utnyttelse av mennesker. Vi ser allerede at svart arbeid er et økende problem i hele Europa.

Han oppfordret arbeidsmarkedets parter i nordiske og baltiske land til et tett samarbeid om utfordringene på arbeidsmarkedet, og nordiske regjeringer om å utarbeide

Behov for mer samarbeid...

Hvilken vei går utviklingen på arbeidsmarkedet i de baltiske land? Er den nordiske modellen med parts- og trepartssamarbeidet som grunnfestet idé, et sannsynlig scenario? Kan nordiske land bidra til det?

felles og enkle regler for mobilitet når de to første årene med overgangsregler er over i mai 2006.

- Vi ønsker et bedre samarbeid og utveksling av informasjon. Vi har et svært godt samarbeid med Finland og vil etablere det samme med Sverige, sa Piret Lilleväli fra sosialdepartementet i Estland. Hun mente at grunnen til at færre enn antatt hadde reist utenlands, var forventninger om god økonomisk vekst.

- Siden det er få som sier at de vil reise, vil ikke det skape noe problem for arbeidsmarkedet i Estland, med unntak av i noen bransjer, som helsevesenet, der antallet leger og sykepleiere som har søkt arbeidstilatelset i Finland har økt markant etter utvidelsen, sa Piret Lilleväli.

Fortsatt uro

Fra nordisk side var det en unison tilslutning til at trepartssamarbeidet er det beste virkemiddel for å sikre gode forhold på arbeidsmarkedet.

- 3-partssamarbeidet er viktig fordi det er partene som har best kontakt med arbeidslivet og kan se til at mobilitet skjer på en sånn måte at den kommer alle til gode, sa Hans Karlsson, og pekte på at også EU ser sosial dialog som en drivkraft for sosiale reformer i Europa.

- Men dialog krever at alle parter syns det er viktig å delta, sa Hans

Karlsson, som beklaget sterkt at hans ministerkollega fra de baltiske land hadde meldt avbud.

President i Nordens Faglige Samorganisasjon, den norske LO-lederen Gerd-Liv Valla, pekte også på partssamarbeidet som en nøkkel til å forhindre forhold som sosial dumping, svart arbeid og utnyttning av arbeidskraft.

- Fagorganisasjonene har ikke vært imot økt mobilitet. Det vi har gitt uttrykk for er en frykt for hva som kan skje hvis ikke dette blir håndtert riktig, sa Gerd-Liv Valla.

Hun viste til at LO har skuffen full av eksempler på utenlandske firma som tilbyr arbeidskraft til norske arbeidsgivere til langt under tariff-festet lønn for norske arbeidstakere. Her har arbeidsgivere og arbeidstakere felles interesser fordi arbeidsgiverne innser at seriøse medlemsbedrifter fort kan bli utkonkurrert hvis man ikke sikrer like konkurransevilkår, sa Gerd-Liv Valla.

Arbeidsgiverne ved Jørn Nergaard Larsen, DA, var på sin side opptatt av hva som fremmer mobilitet.

- Det danske system med "flexicurity" bygger på stor fleksibilitet på arbeidsmarkedet, der det er lett å si opp folk, kombinert med et sjenerøst trykkesystem. Ja, nesten for sjenerøst, hevdet Jørn Nergaard Larsen, DA. Til stor irritasjon for danske arbeidstakere advarte han baltiske land mot å ta etter Danmark på dette området fordi som han sa "et for sjenerøst trykkesystem kan være et hinder for mobilitet".

Barrierer må overvinnes

Optimisme i de nye medlemslandene knyttet til økonomisk vekst forhindrer ikke at det fortsatt er store forskjeller i lønns- og levekår mellom de nordiske og baltiske land, og ikke minst er forholdene på arbeidsmarkedet svært forskjellige. Den lave oppslutningen om organisasjonene i arbeidslivet er en viktig

utfordring. Lav representativitet kan føre til at det oppstår konkurrerende alternativer, og den svekker partenes legitimitet. I dag har 70-75 % av arbeidstakerne i de nye medlemslandene ingen organisasjonstilknytning. På arbeidsgiversiden er forholdet det samme. Rundt 30 % av arbeidsgiverne er organisert, oppga direktør for Latvias arbeidsgiversammenslutning, Elina Egle.

- Utviklingen av den sosiale dialogen er viktig, og vi forstår fordelene med den. Problemet er at mange arbeidsgivere kvier seg for den sosiale dialogen, men jeg tror at fordelene er større enn ulempene, sa hun.

Også dialogen med myndighetene er en utfordring, ifølge presidenten i den estiske fagforeningssammenslutningen EAKL, Harri Taliga. Selv om det i Estland er et instituert trepartssamarbeid på sentralt nivå, fungerer det best på papiret:

- Vi føler at det er mye politisk vilje som må til hvis vi skal utnytte potensialet for sosial dialog i Estland, og vi har et stykke vei å gå hvis vi skal lykkes med det.

Samtidig er globaliseringen også en trussel for baltiske arbeidsplasser.

- I dag er det kapitalen som flytter på seg. Vår største bekymring er at arbeidsplassene skal flytte til Kina, sa Tarmo Kriis, leder for arbeidsgiversammenslutningen i Estland.

- Vi er i samme båt. Vi må samarbeide så mye som mulig, oppfordret hun.

Vilje til samarbeid

Viljen til et tettere samarbeid mellom nordiske og baltiske land resulterte i et forslag om å gjøre Nordis-baltisk arbeidsmarkedskonferanse til en årlig konferanse. Generalsekretæren i NSF, Tom Saxen, utfordret dessuten Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd til å bidra til å styrke det institusjonelle samarbeidet.

- Nordens faglige samorganisasjon foreslår at Nordisk Ministerråds informasjonskontorer i baltiske

land får utvidet kapasitet til å informere om arbeidsmarkedene i de nordiske land, slik at ikke folk flytter på feil premisser, samt at det ansettes en felles nordisk arbeidsmarked-sattaché ved ambassadene i de baltiske land og i Polen, for å informere om regler på arbeidsmarkedet i de nordiske land og følge utviklingen på arbeidsmarkedet. Videre at web-sidene til Baltic Sea Trade Union oppdateres og videreutvikles med tanke på å gi bedre informasjon om lover og avtaleverk som gjelder på arbeidsmarkedet i de nordiske land.

Blant andre som hadde ordet var, øverst fra venstre:

Fagforeningsleder Harri Taliga, Estland

- "den sosiale dialogen har potensiale",

President i NSF, LO leder Gerd-Liv Valla

- "vi har felles interesse i å bindre sosial dumping",

Medlem av Nordisk Råd, Ole Vagn Christensen

- "svart arbeid er på frammarsj i hele Europa",

Generalsekretær i NSF, Tom Saxen

- "vi vil ikke prakke på noen et system de ikke vil ha",

Asta Dagiliene, representant for arbeidsgiverne i Litauen

- "den sosiale dialogen er viktig og vil forsette".s

Foto: Cata Portin

Skattestöd till städhjälp stor succé i Finland

Städredskapen är inburna från bilen som parkerats framför radhuslängan i Vanda, en förstad till Helsingfors, och arbetsdagen kan börja.

– Jag gillar att städa, säger Kirs Heinenen och startar dammsugaren.

Kirs Heinenen har börjat sin arbetsdag. Hon kallar sig helst städare, även om hushållsarbetare är hennes officiella yrkesbeteckning.

Av Carl-Gustav Lindén

Fram tills för tre år sedan arbetade den 38 årige Heinenen som maskör vid tv, men tröttnade - framför allt på att tvingas sitta och vänta på att inspelningarna ska komma i gång. I dag ägnar hon sig åt städning och arbetar för det lilla men snabbt växande familjeföretaget Lekator i Vanda. Sedan ett år är hon serviceförmän, utbildar nya städare och gör avtal med kunderna.

- Det är ett omväxlande jobb. Man gör olika saker och ser resultatet genast.

Officiellt kallas Lekators 30 städare för hushållsarbetare.

- Det ordet är alltför långt, säger Kirs Heinenen som inte skäms för att kalla sig städare.

- Det här betonar jag för flickorna också, även om man på vissa ställen får höra att "aha, du är städare". Men det stör inte mig, för jag vet vad jag kan.

Flickorna? Ja, det handlar om ett arbete där männen håller sig borta. De anställda är nästan alla kvinnor mellan 22 och 55 år, med undantag för några män som städar kontor.

För tre år sedan hade Lekator fem städare och den snabba tillväxten beror på att efterfrågan på hushållstjänster ökat dramatiskt tack vare det nya skatteavdraget för hushåll som infördes enligt dansk modell år 1997. Regeringen tycker erfarenheterna är så bra att

avdragsrätten nu ska utvidgas. Under tiden har hundratals nya tjänsteföretag grundats i Finland. Enligt en färsk undersökning (Taloustutkimus) har vart femte hushåll utnyttjat avdraget. Förutom städning omfattar avdragsrätten annat hushållsarbete, omsorgs- och vårdarbete, underhåll eller ombyggnad av bostad.

- Våra kunder är helt vanliga människor för tack vare avdraget har ju alla möjlighet att köpa tjänster, säger Kirs Heinenen.

Att göra avdraget på 60 procent av kostnaden, eller högst 1.150 euro per år och person, är relativt enkelt och den som utför jobbet kan vara anställd av ett företag eller en privatperson.

- En firma kan man kräva mer av. Vi är exempelvis ansvarsförsäkrade, men om en enskild städare gör sönder något blir det problem kring ersättningen.

Timlönen för Lekators anställda ligger på 6,80 till 8 euro per timme. Kirs Heinenen medger att lönen är låg, men räknar med att den kommer att stiga.

- Alla tror ju att de kan städa, men det är inte samma sak att städa hemma som hos någon som betalar. Vi gör också annat än städa. Byter lakan, sköter barn, klipper gräs, krattar.

Sverige har igen tagit upp debatten om den så kallade pigskatten, skattereduktion för tjänster som utförs i hemmet. I Finland slåss politikerna om att få äran för innovationen. Servicefackets ordförande Ann Selin anser att reformen varit bra för Finland.

- Vi har fått bort många grå arbetsplatser och därför tycker vi det är ett nyttigt verktyg med tanke på framtiden. Vi anser att det fungerar bra, så länge man följer de regler som finns.

Ann Selin värjer sig för uttrycket pigskatt.

- Jag har aldrig tyckt om ordet. Det är inte rättvist mot dem som jobbar, för det handlar ju om riktiga jobb och alla ropar ju efter fler tjänster.

För snart tre år sedan inleddes Elias-projektet för att hjälpa säljare och köpare av tjänster att finna varandra. Skatteavdraget har nu blivit så populärt att de nya tjänsteföretagen inte hittar tillräckligt många anställda. Ett problem är att hushållsarbete saknar status. Nu förbereder den finska utbildningsstyrelsen en yrkesexamen för hushållsarbetare.

- Genom att göra det till ett hedervärt yrke kan vi få unga att bli intresserade, säger Elias projektchef Taina Härkki.

Farväl solidaritet?

Allt oftare målas hotbilder mot den generella välfärd som finns i alla de nordiska länderna. Framtidsscenarier skildrar en åldrande befolkning, som kommer att innebära större offentliga utgifter, samtidigt som färre yrkesarbetande ska försörja fler. Vi ställer också allt större krav på välfärdens institutioner – många är de nordiska medborgare som både vill ha bättre offentlig service och mer fritid. Välfärdsstatens bärande element är tanken om solidaritet. Men vad händer med solidariteten i individualismens tid, där dessutom välfärdssystemen sätts under press? Vad händer med synen på utanförskap och i förlängningen framtidens välfärd?

Synen på utanförskapet avgör framtidens välfärd...

I de nordiska länderna var förra året sammanlagt cirka tre och en halv miljoner människor i arbetsför ålder beroende av offentliga medel för sin försörjning. Sjukdom och arbetslöshet skapar utanförskap och kostnaderna både för de enskilda och för samhället är enorma. Gång på gång riktas det offentliga ljuset mot utanförskapet. Fler i arbete, är mantrat som ska säkra välfärden. Frågan är hur det ska ske och vilken syn på utanförskapet som styr åtgärderna?

I Danmark växer nu en rörelse som vill ha en bredare syn på välfärdspolitiken.

Att stå utanför. Att inte kunna bjuda sin käraste på bio för att man inte har råd att betala ens sin egen biljett. Att jaga varje extrapris och se hela budgeten falla ihop, för att sonen måste åka till akuten med taxi. Att drömma om ett nybakt köpebröd, men inte ha råd att förverkliga sin längtarn.

Om utanförskap och fattigdom berättade nyligen två människor i Norsk Rikskringkasting, NRK, i en debatt på temat fattigdom. De hade båda, av olika anledningar, hamnat utanför arbetsmarknaden och lever nu i en tillvaro där varje krona måste räknas och ändå inget blir över. Deras berättelser visade på vardagen bakom det som annars lätt blir statistik. De visade på hur fattigdomens utanförskap påverkade självkänsla och socialt liv.

Många lever som de. Bakom utanförskapets höga siffror finns lika många öden som människor och många olika skäl till att människor hamnat utanför arbetsmarknaden. Om en sak är de flesta ense – att få ett arbete är vägen ut ur fattigdom för den enskilda människan.

I debatten om fattigdomen, liksom om välfärden generellt, står arbetet centralt. Valfärdssystemen ska skydda oss när vi av olika anledningar står utanför arbetslivet, men det är också arbetet som ger tillväxt och som skapar grunden för välfärden. Ju större grupper som står utanför arbetsmarknaden, desto mer ansträngd blir välfärden. "All välfärd bygger på människors arbete", sa till exempel den svenska arbetslivsministern Hans Karlsson i ett tal i Polen den 10 september.

Starkt stöd för välfärden

När många står utanför arbetsmarknaden rusar de offentliga utgifterna i höjden. Politiker och chefer försöker att finna lösningar. Att röra i välfärden är inte enkelt. Den generella välfärden har ett starkt stöd och en lång tradition i de nordiska länderna. Samtidigt växer önskemål om skattelättnader från internationellt lätttrörliga företagare och en välutbildad elit. Detta är ett uttryck för den balansgång politikerna har att gå i frågan om de generella välfärdssystemen.

- Hittills har opinionen för välfärden varit oerhört stabil.

Det finns en stark uppslutning och den har funnits i lång tid kring välfärdens grundpelare – offentlig organisering, kollektiv finansiering och höga välfärdsstatliga utgifter, säger Stefan Svallfors, välfärdsforskare och professor i socialt arbete vid sociologiska institutionen vid Umeå Universitet.

Men vad sker med solidariteten när systemen pressas av dålig ekonomi och allt fler hamnar utanför?

Stefan Svallfors berättar att få förändringar skett i svenskarnas stöd för välfärden sedan man började mäta detta i början av 80-talet. När 90tals krisen drabbade

Av:
Gunhild Wallin

Sverige och arbetslösheten nådde högre höjder än på många år, så växte stödet för välfärden och blev ännu starkare än tidigare. Den misstänksamhet kring fusk och utnyttjande kring bidragen som tidigare hade funnits parallellt med stödet, minskade drastiskt och har aldrig återvänt med samma styrka som tidigare.

Ju konkretare frågorna ställs om välfärden, desto starkare är stödet. Däremot svänger opinionen ju allmänna frågorna om välfärden formuleras.

- Det finns säkert en smärtgräns för välfärden, men just nu är problemet snarare det omvända. I och med att det finns ett så starkt stöd för välfärden, kan man säga att det finns ett tyst kontrakt mellan medborgarna och staten om det man har rätt till, kan folkets stöd verka

konserverande. Det finns helt enkelt inget stöd för att välfärden ska tvingas tillbaka, säger Stefan Svallfors.

Framtidens hotbilder

Frågan om hur välfärden ska finansieras och hur den ska se ut diskuteras i alla de nordiska länderna. Valfärdssystemen griper in i allas våra liv, men vilka den omfattar, hur den finansieras och vem som levererar den är i hög grad färgad av politiska synsätt. En av de återkommande tvisterna rör till exempel om välfärden ska fortsätta att vara generell eller om den ska fokusera på de allra mest behö-

vande. Genom scenariebeskrivningar prövas hållbarheten i dagens system, senast i Danmark där den av regeringen utsedda Velfærdscommissionen presenterade "Fremtidens velfærd kommer ikke af sig selv". Gruppen som har arbetat på mandat från regeringen har bestått av en ordförande och åtta sakkunniga från bland annat näringsliv och forskning. Motivet för kommissionens rapport kan läsas redan i inledningens första stycke: "I bund og grund handler det om de nyfødte og om børnene. De får ett problem hvis vi ikke tenker os om."

De scenarier som målas upp som hotbilder mot välfärden är:

- Demografin. Befolkningen åldras i de nordiska länderna och i framtiden ska färre yrkesaktiva försörja fler.
- Ökade krav. Medborgarna ställer allt större krav på välfärden, samtidigt som de flesta vill ha mer fritid.
- Ökad individualisering. Individualismen innebär att det bland medborgarna finns ett mindre ansvar för det gemensamma.
- Globaliseringen, som ställer krav på valfärdssystemen för att anpassa arbetslivet till andra konkurrensförhållanden. Detta kan i sin tur öka trycket på skattesystemet.

Sammanfattningsvis kan sägas att kraven ökar och inkomsterna minskar. Dagens förhållande räknas om att gälla 35 år framåt. Medan det i Danmark är 200 000 fler i arbete i dag, än de som står utanför arbetsmarknaden, kommer förhållandet år 2040 att vara det motsatta. Då är de arbetande i minoritet och 350 000 fler människor beräknas stå utanför arbetslivet än de som är innanför. Samtidigt kommer det att vara 400 000 fler över 65 år och cirka 350 000 färre i yrkesaktiv ålder. Det blir en växande obalans mellan utgifter och inkomster. "Danmark

är inte inne på hållbar kurs", hävdar Velfærdscommissionen. För att skapa ett robust välfärdssystem, måste systemet justeras, är deras slutsats.

De presenterar olika förslag till lösningar. Medborgarna kan arbeta mer för att därigenom öka skatteintäkterna. De offentliga utgifterna kan minskas. Man kan införa fler egenavgifter eller höja skatterna.

En alternativ kommission

Velfærdscommissionens förslag väckte omedelbart debatt, vilket också var meningen. Fram växte en alternativ kommission, "Den alternative velfærdscommission", DAV, bestående av rader av forskare och välfärdsarbetare. Den vill verka för ett "Danmark vi finner bekjendt", det vill säga ett i deras ögon anständigt Danmark. Den ska inte ses som en motståndgrupp mot regeringens kommission, berättar DAV:s tidigare ordförande professor Bent Rold Andersen. Däremot finns bakom DAV en kritik av kommissionens mandat och tolkningar.

- Man kan säga att bakom de grupper som samlat sig finns en protest mot en snävare syn på solidaritet. Velfærdscommissionen tar också alldeles för lätt på de resurser som de svagaste har, vilket är en helt avgörande faktor för framtidens välfärd, säger han.

Bent Rold Andersen är professor i samhällsekonomi med inriktning på socialpolitik och arbetsmarknadspolitik. Han var under en period socialminister i Anker Jørgensens regering och har vid sidan av sin forskning haft många förtroendeposter och offentliga uppdrag. Idag är han pensionär men sitter i kommunstyrelsen i sin hemkommun Næstved. Han har avgått som ordförande i DAV av hälsoskäl och är noga med att poängtera att han representerar sig själv och inte DAV.

Velfærdskommissionen tar utgångspunkt i de demografiska förändringarna och ser hur de äldre kommer att lägga beslag på större del av den offentliga kakan. Fokus riktas mot hur de offentliga utgifterna ökar och hur man ska lösa detta.

- Att bara se på de offentliga utgifterna är ett alltför snävt sätt att se. I stället bör man se på den samlade ekonomin och dess hållbarhet. Det stora problemet med kommissionens arbete är att de inte ser till de resurser som ligger i den samlade befolkningen. Om det kan lyckas att uppnå full sysselsättning så är många av de problem som Velfærdskommissionen tar upp lösta av sig själv.

- Vi borde samlas kring sysselsättningen i stället för kring finansieringen. Bakom detta ligger ideologiska hållningar,

säger Bent Rold Andersen.

"Man har gett upp de svaga grupperna"

Enligt hans synsätt styrs regeringen av en klassiskt, ekonomiskt, liberal uppfattning. Samma synsätt ligger bakom EU:s stabiliseringspolitik. Arbetslöshetssiffror på sex procent definieras mer eller mindre som full sysselsättning. Lägre arbetslöshet anses enligt liberala ekonomer skapa flaskhalsproblem,

som i sin tur ger problem för produktionen. Ökade lönekrav ökar inflationen och hotar därmed stabilitetspakten i EU. Men Danmark har tidigare haft full sysselsättning med en arbetslöshet på en procent, och det går att komma dit igen, hävdar Bent Rold Andersen.

- Det ligger i tiden och den ekonomiska uppfattningen att det är eliterna och de högproduktiva man ska satsa på. Man har gett upp de svagare grupperna. Eller det är nästan värre än så, man använder de arbetslösa för att hålla nere lönerna, säger han.

Nyckeln till full sysselsättning är, enligt hans övertygelse, att bedriva en aktiv finanspolitik

samtidigt som man arbetar för att bekämpa inflationen. Detta kan nås med en aktiv arbetsmarknadspolitik som verkar för god utbildning, genom avtal mellan parterna som bidrar till en smidig arbetsmarknad och genom att öka efterfrågan också efter de svaga grupperna på arbetsmarknaden. För att en sådan politik ska vara möjlig krävs att den är gemensam för EU-länderna och stora förändringar av stabilitetspakten. Men arbets-

lösheten är ett stort gemensamt problem och många länder borde ha ännu större intresse av en expansiv finanspolitik än Danmark. Faktiskt pågår redan ett uppror mot den snäva stabilitetspakten, menar Bent Rold Andersen. Synen på finanspolitiken är avgörande, enligt hans sätt att se. Ska regeringen nöja sig med att se sig som en leverantör och en betalare av offentliga tjänster? Eller ska man använda de offentliga medlen i mer offensiv politik?

Bent Rold Andersen tar utbildningssystemet som ett exempel. Idag satsas pengar på forskning och högre utbildning och vänder sig mot eliten.

- Intresset för att ge utbildning till de som har det svårt, har man i stort sett övergett. Det handlar inte bara om rehabilitering för de psykiskt och fysiskt sjuka, men också utbildning för dem som inte klarar de teoretiska utbildningskraven, säger han.

DAV väcker ett växande intresse, berättar han. Den börjar formas som en rörelse som vill ha en bredare syn på välfärdspolitik och som vill inkludera de svagaste i samhället.

- Man ska också minnas att det demografiska tidsperspektivet i Velfærdskommissions rapport är 35 år. Om vi ser så långt tillbaka fanns en annan syn på både finanspolitik och full sysselsättning. En sådan stor förändring kan ske igen, säger han.

Här har **alla ansvar** för det gemensamma bästa

Arvidsjaurs vårdcentral i svenska Norrbotten tog hjälp av etiken för att skapa en arbetsmiljö präglad av tillit och medarbetaransvar. Efter tre år finns en medvetenhet om att alla har ansvar för den gemensamma miljön och det finns heller ingen arbetsplatsrelaterad sjukskrivning. Vårdcentralen är ett exempel på hur det går att påverka en arbetsplats till ett mera uthålligt arbetsliv - ett högaktuellt tema i debatten om framtidens välfärd.

När Kristina Norgren tillträdde som chef för vårdcentralen för åtta år sedan, hade hon en tydlig vision för sitt arbete som ledare. Hon ville betydligt mer än Norrbottens Läns Landstings officiella mål – budget i balans. Att förbättra tillgängligheten för patienterna stod högst på dagordningen och vägen dit gick över medarbetarnas välbefinnande.

Min ambition är att verka för att medarbetarna mår bra. Om de mår bra så fungerar det bra och de kommer att göra ett bra jobb för patienterna. Därför är det viktigaste att jag finns till för personalen och medarbetarna, säger Kristina Norgren, vårdcentralschef i Arvidsjaur.

I ett förändringsarbete upptäckte hon att det fanns ett revirtänkande och en misstänksamhet mellan yrkesgrupperna, som hindrade utveckling av verksamheten. Man var rädd för att delegera ansvar över professionsgränserna och det kom också i dagen olika myter om varandra, till exempel om läkarnas orättvisa fördelar eller en misstänksamhet mot andra professioners arbetsvilja. Kristina Norgrens slutsats var att det varken var kompetens eller bristen på resurser som var bromsklossen för utveckling. Det var brist på tillit

och förmåga att släppa taget om sitt eget område.

Genom ett lyckat sparbetning av städningen, lyckades hon frigöra pengar och startade ett etikprojekt för att finna en gemensam värdegrund och en etisk policy. Bland annat fokuserades på bemötande enligt synen: "bemötande är halva arbetet". Hur skulle man bemöta varandra och hur skulle man bemöta patienterna? Efter tålmodigt arbete börjar man nu se resultatet. Efter många och grundläggande diskussioner om vilken människosyn som styr synen på varandra och patienterna och om hur etik kan omformas till något när

liggande och i vardagen angeläget, har det skapats en stämning där det är högt i tak och där det finns tillit mellan medarbetarna, såväl som till ledningen. En av effekterna är att det inte längre finns någon anställd som är sjukskriven av orsaker som kan anses arbetsrelaterade. Det finns också en annan öppenhet för förändringar, även negativa. En kommande rekordstor besparing bemöts med ett lugnt som flera av de anställda bedömer inte hade varit möjligt innan förändringsarbetet.

- Att förändra attityder tar flera år. Men att se folk växa, värmer mitt hjärta, säger Kristina Norgren.

Etikgruppen vid Arvidsjaurs vårdcentral. Det är eldsjälarna som varit drivande i arbetet med de etiska frågorna.

Opbrud i Danmark

Forsøg med det énstrengede system for ledige er et led i en ny arbejdsmarkedspolitik med sigte at få flere i arbejde

Af:
Anders Jakobsen

Der er et opbrud på vej på det danske arbejdsmarked. Den beskæftigelsesplan, Flere i Arbejde, som den borgerlige regering vedtog ved sin tiltræden for ca. tre år siden, er nu ved at vise sig i en mere konkret form. Samtidig er situationen blevet endnu mere kompliceret, efter at regeringen har besluttet at gennemføre en Strukturreform, der bl.a. har til formål at nedlægge amterne og sammenlægge kommuner, så de i dag 275 kommuner bliver til omkring 100. For det tredje har Velfærdskommissionen i foråret fremlagt sit debatoplæg om fremtidens velfærd, og der peges i retning af, at færre skal have offentlige ydelser

– i stedet skal midlerne koncentrereres om de socialt hårdest ramte.

Det solidariske samfund

Der sker kort sagt rigtig meget på én gang, og det har ikke mindst indvirkning på det danske arbejdsmarked. Der spørges, om vi er på vej væk fra det solidariske samfund.

Samtidig øges kravet generelt om, at flere folk skal ud på arbejdsmarkedet og de skal være mere og mere velkvalificerede – og så nytter det ikke, at afstanden mellem rig og fattig øges. Vi har ikke råd til at tabe nogen rent socialt.

Et af de steder, hvor disse tendenser udfolder sig i en mere konkret form, er omkring etableringen af de nye job-centre i form af et én-strengt system, der både er for folk på kontanthjælp og forsikrede i A-kasser.

Der er allerede forsøg i gang. De første 12 forsøg er et resultat af reformen »Flere i Arbejde«. De næste 10 pilotprojekter for jobcentre er et led i Strukturreformen, der ventes at træde i kraft i 2007.

Billedet er ikke éntydigt, og meget afhænger af, hvordan disse konkret kommer til at fungere med tiden – og om der vil være forskel fra sted til sted.

Her er åbent for alle

Besøg på to arbejdsmarkedscentre, der praktiserer det én-strengede system

På Arbejdsmarkedscenter Østmarken kan man gå lige ind fra gaden og kikke efter job eller uddannelse på en række opstillede PC'ere.
Foto: Søren Wesseltøft

I Gladsaxe ved København kan man i dag som ledig gå ind ad én dør og få den samme behandling – uanset om man er på dagpenge

eller kontanthjælp. Stedet hedder Arbejdsmarkedscenter Østmarken, og det er et af forsøgsprojekterne efter princippet om den enstreng-

ede beskæftigelsesindsats, som led i reformen Flere i Arbejde.

Man kan gå lige ind fra gaden og kikke efter job eller uddannelse. På en række opstillede PC'ere kan man søge efter job, og man kan tage kontakt til en af konsulenterne, som vil guide én mod mulige job.

Arbejdsmarkedscentret på Østmarken 4 er et samarbejdsprojekt mellem de to kommuner Gladsaxe og Herlev samt AF Storkøbenhavn.

Fokus på ressourcer

Centret åbnede i midten af august 2004, fortæller centerchef Nina Löwe Krarup til AIN:

– Vi ser først og fremmest på, hvilke arbejdsrelaterede ressourcer den enkelte har. Når folk

uden forsikring kommer her, har de afklaret forsørgelsesspørgsmålet med kommunen – og vi kan koncentrere os om at finde ud af, om de kan gå direkte i arbejde eller om de fx. skal støttes, omskoles, opkvalificeres e.l.

– De forsikrede ledige tilknyttes arbejdsmarkedscenteret efter fire ugers ledighed, når de har fået udarbejdet et CV. Dog serviceres medlemmer af de fem akademiker a-kasser ikke af arbejdsmarkedscenteret.

– Vort mål er, at de ledige får arbejde, og at vejen til arbejdsmarkedet er kortest mulig. Vor styrke er bredden på det beskæftigelsesrettede område. Vi omfatter alle brancher, og vi omfatter alle tilbud og ordninger inden for aktiveringsområdet, siger Nina Löwe Krarup.

Designe fremtiden

Niels Tolstrup, der er afdelingschef i Herlev Kommunes Socialforvaltning, understreger overfor AiN, at dette og de 11 andre rundt om i landet er forsøg, der sigter mod fremtiden:

– Vi skal være med til at designe fremtidens arbejdsmarkedscentre, sådan som regeringen har lagt

linien. Vi vil hellere være med til at påvirke udviklingen – end at blive påduttet noget. Vores opgave er at udvikle og få erfaringer med det én-strengede system. Til fordel for AF har kommunerne en direkte økonomisk interesse i at få ledige i arbejde, det har AF isoleret set ikke.

– Vi mener, at meget af kritikken mod kommunerne, er skudt ved siden af. Men vi har netop lyttet meget til LO og Dansk Arbejdsgiverforening og kender deres holdning til det én-strengede system, siger Niels Tolstrup.

Færre ledige

I Nordsjælland har kommunerne Frederiksværk og Hundested ligeledes etableret et fælles Job- og Erhvervscenter den 1. april 2004 i samarbejde med AF. Samarbejdet foregår på embedsmandsniveau og på grundlag af et samarbejdsprogram. Det er sket helt af eget kommunal-politisk initiativ og under indtryk af den udvikling og politik, der tegnede sig om det én-strengede system. I dag skal alle ledige ind ad samme dør på Torvet i Frederiksværk.

I de første fem måneder, siden centret åbnede, er antallet af kontanthjælpsmodtagere i de to

kommuner faldet fra 276 til 212. I samme periode er antallet af ledige A-kassemedlemmer faldet fra ialt 842 til 824.

Vejen til job

– Siden vi åbnede centret har 7.500 besøgt os, og de har fået oplysning om uddannelse, job, rettigheder og CV m.v., siger centerleder Hans-Henrik Falck. Hvis folk ønsker kontanthjælp, skal de først henvende sig her, og så hjælper vi dem med at udfylde skemaerne osv. Vi vurderer så, om de blot skal have arbejde, eller om det er en sociale begivenhed, og de af den grund ikke er umiddelbart arbejdsmarkedsparate. I så fald henviser vi dem til socialafdelingen i deres respektive kommuner. Når sagsbehandlingen dér er færdig, kan de komme tilbage her, og så går vi i gang med at finde et job, der passer til dem.

– Man kan godt frygte, at vi bliver et socialkontor. Derfor er det meget vigtigt, at vi fastholder fokus på det beskæftigelsesmæssige, så vi ikke bliver syltet for meget ind i det sociale område, siger Hans-Henrik Falck, og for ham behøver et jobcenter ikke nødvendigvis være i kommunalt regi.

LO advarer mod kommunalisering

Hvis socialpolitik får overtag, bliver jobcentrene mindre attraktive at bruge

I fagbevægelsen i Danmark er man bestemt ikke begejstret for, at arbejdsformidlingen bliver lagt ind under kommunerne efter den model, regeringen lægger op til. Sekretær i LO med ansvar for arbejdsmarked og beskæftigelse Harald Børsting siger til AiN:

– Der er meget, meget store forskelligheder mellem kommunerne. Nogle kommuner er seriøse og positive, mens andre er direkte negative overfor at løfte den opgave, og det er utilfredsstillende i et

retssamfund, at ledige kan risikere at få en meget forskellig behandling.

– Desuden frygter vi, at det bliver den socialpolitiske tilgang, der tager overhånd. Hvis arbejdsgiverne føler, at de først og fremmest får tilbudt folk, der skal have forskellige støtteordninger – i stedet for fuldt arbejdsmarkedsparate folk – vil det svække både virksomhedernes og de lediges interesse for at benytte job-centrene.

– Der er også en fare for, at den kommunale tilgang til aktivering vil dominere – altså primært i offentlige institutioner. Det er ikke optimalt.

– Men meget afhænger af, hvilken kultur, der slår igennem i de nye jobcentre, den kommunale eller den fra AF, siger Harald Børsting.

Han reformerar den norska välfärden

- Vi måste få en bredare väg in i arbetslivet och en smalare väg ut, säger Norges arbets- och socialminister Dagfinn Høybråten.

Han har ansvaret för att genomföra tre stora reformer som kommer att påverka det norska arbetslivet kraftigt.

Dagfinn Høybråten var tidigare hälsominister i Norge. I samband med en regeringsombildning den 18 juni utnämndes han till statsråd för ett arbets- och socialdepartement. Det har nu det samlade ansvaret för de utbetalningar som görs till arbetslösa, sjuka och pensionärer. I år kommer utgifterna upp i 225 miljarder norska kronor, eller en tredjedel av statsbudgeten.

De tre reformer som håller på att genomföras är:

- En omläggning av pensions-systemet.
- En ny lagstiftning för arbetslivet.
- En samordning av de tre olika förvaltningsorganen som fördelar arbetslöshetsersättning, sjuklön, socialbidrag och pensioner.

De tre reformerna kan genomföras var för sig, men samordningen av förvaltningsorganen bör ske innan pensionssystemet ändras så att det inte sker samtidigt med en kraftig intern omorganisering, betonar Dagfinn Høybråten.

Som hälsominister genomförde Høybråten en liknande reform, när staten tog över som ägare av alla sjukhus och landet delades upp i fem hälsoregioner.

Det ledde till mycket intern oro och till strejker, där sjuk-sköterskorna hävdade att deras löner skulle lyftas upp till nivån på Rikshospitalet, som tidigare var det enda statliga sjukhuset.

Men för en som dessutom är partiledare för Kristelig Folkeparti hör det till vardagen att jämka ihop starka viljor. När AIN möter Høybråten pågår en intern dragkamp i partiet om vilket partidistrikt som ska förmås att nominera honom som stortingsrepresentant. Själv har han aldrig suttit på Stortinget, utan kommer från ämbetsverket. Han tog över som partiledare efter att partiet gjorde ett dåligt val hösten 2003 och den dåvarande partiledningen avgick – men den förra partiledaren insisterar på att stå högst på listan i deras gemensamma hemfylke.

- I Norge är det inte som det var hos kristdemokraterna i Sverige, där Alf Svensson toppade listan i alla länen. Det har aldrig skett i Norge sedan vi fick vår grundlag 1814.

Det finns ingen norsk tradition för det. Här är det snarare "Skit i Norge – Leve Toten", säger Dagfinn Høybråten, som citerar ett slagord som brukar

få symbolisera lokalpatriotismen i landet.

Varken han, eller den borgerliga trepartiregering han sitter i, har ännu bundit sig för att det som i Norge kallas för Aetat (arbetsförmedlingen), trygdeetaten (försäkringskassan) och sosialtjenesten (socialvården) ska slås ihop. En utredning, som letts av Jørn Rattsø, har fyra huvudmodeller där det finns olika sätt att fördela ansvaret mellan staten och kommunerna. Som sitt främsta alternativ har utredningen en lösning där ett statligt förvaltningsorgan bildas för arbete

Tekst, foto:
Björn Lindahl

och inkomster och ett annat för pensioner.

- Det viktigaste för medborgarna är att vi vill upprätta ett system där folk behandlas utifrån sina egna behov, oberoende av hur ansvarsområdena inom välfärdsapparaten fördelas, säger Dagfinn Høybråten.

Han tänker sig ett "one-stop-system" där inte människor riskerar att kastas runt som en boll mellan olika organ som skjuter ifrån sig ansvaret.

- Det är hela människor vi har att göra med, men de har sammansatta problem.

I Norge har en försöksverksamhet gjorts i 17 olika kommuner, där de tre välfärdstjänsterna samlokaliseras. Telemarksforskning har gjort en första utvärdering av försöken. "Vi är tvungna att samarbeta och att hitta lösningar även i de svåraste fallen" är ett av budskapen som forskningsrapporten förmedlar. Den fysiska samlokaliseringen ger också i sig själv möjligheter för snabbare kontakter på tvärs av tjänsterna.

- Vid sidan av risken för att bollas runt finns det också en "inlåsningsseffekt", där en person som fått socialhjälp inte slussas vidare till arbetsförmedlingen. En gång kund, alltid kund, säger Dagfinn Høybråten.

Hittills är det begränsat med erfarenheter av en sådan sammanslagning i andra europeiska länder. I Storbritannien har en modell som liknar det som kan bli resultatet i Norge börjat genomföras. Målet är 1000 kontor där arbetsförmedlingarna och socialtjänsten slagits samman innan år 2006. Den brittiska försöksverksamheten togs väl emot av klienterna, som uppskattade att de fick en personlig vägledare. Myndigheternas mål med att

fler skulle sysselsättas uppnåddes däremot inte. De anställdas förväntningar blev inte heller uppfyllda. Det främsta skälet var att de upplevde en knapphet av tid och resurser, samt bristande utbildning.

- Min erfarenhet när man ska genomföra en reform är att det aldrig är en fördel att vara nummer ett. Är man nummer två eller tre kan man plocka upp de erfarenheter som gjorts.

- Det avgörande för att reformen ska lyckas är att det inte bara är frontlinjen som ska samordnas, utan även det man i näringslivet skulle kalla för "backoffice". Vi kommer att ta utmaningen att kompetensen måste hävas samtidigt med stort allvar.

Om Norge ligger långt framme när det gäller samordningen av de tre förvaltningsorganen är det ett av de europeiska länder som reformerar sitt pensionssystem sist. Ett skäl till det är att oljeinkomsterna fungerat som en broms på den politiska viljan att fatta de svåra beslut som ska till för att förlänga den tid invånarna är yrkesverksamma.

- Oljeinkomsterna är inte tillräckliga för att det nuvarande systemet ska kunna upprätthållas. När det infördes 1967 var det fyra yrkesverksamma för varje pensionär. Idag är det två yrkesverksamma som ska finansiera varje pensionär, säger Dagfinn Høybråten.

- Det är helt avgörande att reformen har en stor majoritet bakom sig i Stortinget. Jag hör till dem som anser att vi inte kan vända över ansvaret på kommande generationer.

Även inom arbetslagstiftningen har utvecklingen sprungit förbi den nuvarande arbetsmiljölöven, som infördes 1977 och som har både regler om miljö och säkerhet på arbetsplatsen

samt regler som säkrar de anställdas inflytande.

- Men arbetslivet har förändrat sig kraftigt. Färre arbetar i industrin, de anställda har högre utbildning och antalet kvinnor som arbetar har ökat kraftigt, för att ta några av ändringarna, säger Dagfinn Høybråten.

Förslaget om en ny arbetslivslov försöker ta hänsyn till att både arbetsgivarna och de anställda önskar sig en större flexibilitet. Men önskemålen kolliderar ofta med varandra. Fackförbunden LO, YS och UFO protesterar mot att det ska ges större möjligheter till visstidsanställningar och generellt flexiblare arbetstider. Lagförslaget innebär att det upprättas ett A- och ett B-lag på arbetsmarknaden, hävdar de. Anställningstryggheten är något de inte heller vill tumma på.

- Regeringen har ännu inte tagit ställning till förslagen, som är ute på remiss, men vi räknar med att behandla lagen under vintern.

Priset för att inte göra något på de tre områdena är stort. 700 000 norrmän i yrkesaktiv ålder får något slags bidrag. Av dessa är 137 000 sjukskrivna och 300 000 är så kallade "uførepensionister", det vill säga människor som på grund av sjukdom eller funktionshinder uppbär ersättning från socialförsäkringen. Men Dagfinn Høybråten har visat att han kan uppnå resultat tidigare. Som hälsominister genomförde han först en skräckkampanj mot rökning i TV och dagspressen. Därefter förbjöd han rökning på restauranger från den 1 juni i år. Det har lett till att 100 000 norrmän slutat röka sedan dess, varav 40 000 denna sommar.

FAKTA

Dagfinn Høybråten är född 1957 och bor på Nesodden utanför Oslo. Han tog över som partiledare för Kristelig folkeparti i januari i år. Han har arbetat tätt med bägge de statsministrar partiet haft, som sekreterare åt Lars Korvald och Kjell Magne Bondevik. Han var statssekreterare i finansdepartementet 1989-90, direktör i Kommunenes Sentralforbund 1990-93, rådmann (kommundirektör) i Oppegård kommune 1994-97 och direktör för Rikstrygdeverket från 1997. Han har två gånger varit hälsominister och från juni i år, arbets- och socialminister.

Hjemme - kanskje ikke så verst

Et fritt arbeidsmarked gir følelsen av at vi ikke bare er med på papiret, som annenklassens borgere, men at vi fysisk er med i Europa, mener de fleste polakker, som til tross for sin nye frihet ikke nødvendigvis vil arbeide utenlands.

Sverige, Storbritannia og til en viss grad Norge, har fra 1. mai åpnet sine arbeidsmarkeder for nye EU-borgere, men har med forbauselse notert at de ikke er blitt oversvømt av arbeidssøkere. Samtidig har mange av dem som har reist, blitt møtt med uørlige arbeidsgivere og formidlere.

Nyheten om at norske Dobra Personell betalte ut 27 kroner timen til polakker i Stavanger har vakt stor oppmerksomhet i Polen og hindret mange fra å reise, eller ta lovlig jobb. Svenske formidlingsfirmaer tok 5000 kroner i betaling for en arbeidstillatelse, som man i Sverige får utstedt automatisk. En polsk snekker fortalte til Sveriges Television at han etter seks ukers jobb fikk utbetalt 3000 kroner etter at "omkostninger" var trukket fra. I London har nyankomne praktisk talt blitt robbet av formidlere.

- Under våre forhandlingsrunder med Sverige pekte vi på at en begrenset adgang til nye arbeidsmarkeder også er i Polens interesse, slik at vi unngår hjerneflukt. Vi har også behov for fagfolk, siden landet er i sterk økonomisk vekst og lønningene stadig på vei opp, forteller en polsk diplomat som var med under forhandlingene med Sverige til Arbeidsliv i Norden.

- Men samtidig var bekymringen vår at en begrensning ville vekke negative reaksjoner mot EU blant polakker

som ville ha en erklæring om at de var likeverdige EU-borgere.

Under det kommunistiske regimet måtte vi polakker søke om pass hver gang vi skulle reise ut av landet, og levere det tilbake ved hjemkomst. For mange ble dette dokumentet derfor en enveis billett. I dag har alle pass, men det betyr ikke at alle reiser. Passet gir en følelse av frihet. Slik er det også med EU. Det gir en god følelse å vite at man kan bo og arbeide hvor man vil, uten at man dermed behøver å gjøre det.

- Sverige har vunnet enorm politisk sympati ved å åpne arbeidsmarkedet for arbeidstakere fra de nye medlemslandene. Det skal vi huske når Polen som ett av de største land i EU, og Sveriges største naboland, får mer å si i EU, understreker diplomaten.

Ifølge polsk UD reiste rundt 50 000 polakker til London i mai, mens engelske myndigheter kun har registrert 6000 søknader om arbeidstillatelse. I virkeligheten fantes ikke jobbene, drømmelønninger ble spist opp av utgifter til mat og bolig eller språkkunnskapene var for dårlige. Ved månedens slutt kom mange tilbake med en viktig lærdom om at det er fritt å reise og arbeide, men tross alt, hjemme er kanskje best og høye lønninger er oftest styrt av høye levekostnader.

Før 1. mai var livet for mange polakker "enkelt" og reglene klare. Svart jobb var eneste mulighet til å tjene penger i utlandet. I dag er alt mer komplisert. Polakker kan også regne, og vet at det ikke kun er timebetaling, men skatter og kostnader som bestemmer netto lønn. De vet også at svart arbeid er en kortsiktig løsning, mens de venter på at vilkårene for lovlig arbeid blir like for alle.

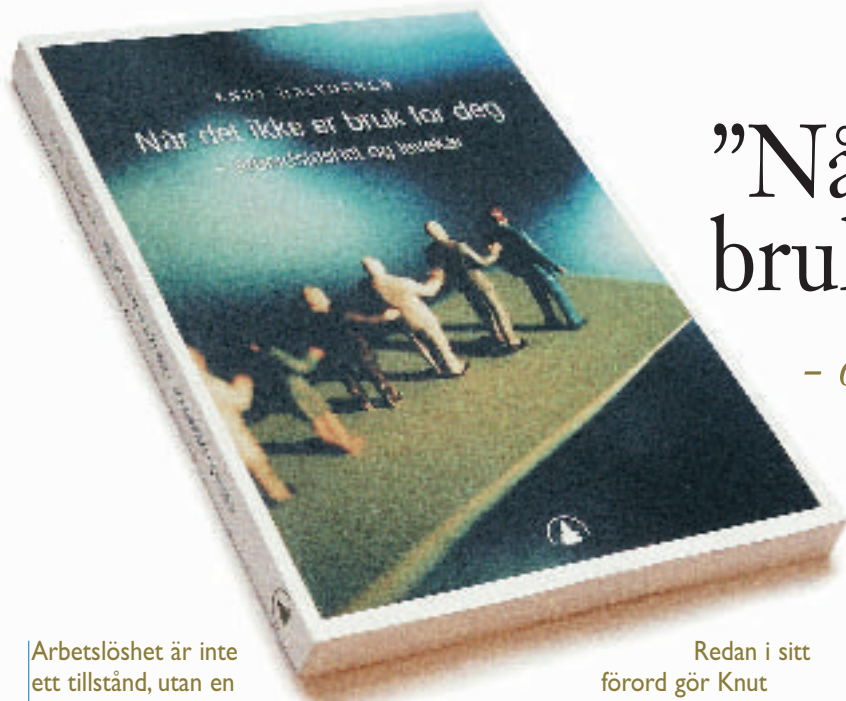
Polske internettfora koker over av diskusjoner mellom landsmenn i Polen og i utlandet.

Konklusjonen er oftest at det er viktig å reise i stedet for å klage over at det er så mye bedre andre steder uten at man vet hvordan virkeligheten ser ut. De som kom tilbake fra London, Malmö og Oslo med knuste drømmer om rikdom, begynner å forstå hvorfor stadig flere polakker vender hjem etter år i utlandet, og hvorfor stadig flere tyskere, nederlendere og skandinaver bosetter seg i Polen som "kanskje ikke er så verst etter hvert".

For ikke lenge siden ble en lignende frihet oppdaget av isolerte DDR-borgere som trodde at Tysklands gjenforening betydde ny Mercedes og velstand - og fortsatt trygge jobber, billige leiligheter og sosialistisk prisnivå. Drømmer ble knust av lærdommen at ingenting kommer gratis, og for alt og over alt må man kjempe og arbeide.

Tekst, foto:
Zbigniew
Kuczinsky

"Når det ikke er bruk for deg"

- om utanförskapets många ansikten

Arbetslöshet är inte ett tillstånd, utan en process. Den som vill förstå arbetslöshet och utanförskap bör därför se vad som föregår arbetslösheten, men också skilja mellan arbetslöshetens olika faser - att frukta arbetslöshet, att bli arbetslös, att vara arbetslös och effekterna av arbetslösheten. De arbetslösa är heller ingen enhetlig grupp. Hur den arbetslöse mästrar sin situation beror ofta på skälen till arbetslösheten, tidigare livserfarenheter, vilka förhållanden den arbetslöse lever i och hur framtidsutsikterna ser ut.

Att förstå utanförskapets mekanismer och sätta dem i en helhet är syftet med boken "Når det ikke er bruk for deg - arbeidslöshet og levekår" (Gyldendal Akademisk 2004), skriven av filosofidoktor Knut Halvorsen, som är professor vid Høgskolan i Oslo. Boken är en reviderad upplaga av "Arbeidsløshet og arbeidsmarginalisering - levekår og mestring", som kom 1994. Att han valt att ge boken en ny titel förklarar han med att situationen för de arbetslösa ändrar sig när det sker institutionella förändringar i välfärdsstaten. Boken riktar sig till alla som på något sätt kommer i kontakt med arbetslösa eller som är intresserade av ämnet. Förhoppningsvis kan den också tjäna som en väckarklocka, bland annat för politiker.

Redan i sitt förord gör Knut

Halvorsen klart var han står. Detta är en bok som är skriven i solidaritets med de arbetslösa. Han väjer sig mot den gängse beskrivningen av de arbetslösa och bemöter i boken det han beskriver som myter och halvsanningar kring de arbetslösas situation. Han är starkt emot medias eländesbeskrivningar. De förstärker bilden av arbetslösheten som ett socialt problem, där den enskilde skambeläggs och där arbetslösheten i sig själv blir ett tillstånd som stigmatiserar den enskilde. Halvorsen har en annan syn. Det är samhället som i sin jakt på vinning skapar vinnare och förlorare. Därför bör den adresslapp som bär självkritik och lösningar riktas mot samhället, inte den enskilde arbetslöse.

Halvorsen sätter arbetslöshet och utanförskap i relief mot de nordiska ländernas starka arbetsmoral. Arbetet är den grund som välfärden vilar på, men det är också starkt kopplat till människans värde. Det är genom lönearbetet vi blir en del av samhället och dess rättigheter. Allt annat betraktas med misstänksamhet. Arbetet är också en arena för personlig utveckling och social tillhörighet. Halvorsen anser att vi i våra samhällen dyrkar arbetet i så hög grad att det kan ses som en sekulariserad religion. Det är utifrån detta synsätt arbetslösheten diskuteras och arbetsmarknadsåtgärder formuleras.

Att inte arbeta betraktas med misstänksamhet. Det finns moraliska förklaringar. Den arbetslöse är lat och vill inte arbeta. Det finns ekonomiska förklaringar. Bidragen är så höga, så att det är bekvämare att leva på dem, än att arbeta. Återkommande diskuteras ekonomiska incitament för arbete. Om bidragen sänks, eller villkoren för bidrag skärps så kommer fler att vara motiverade för att söka och ta arbete.

Men Halvorsen menar att just de låga ersättningarna och den ekonomiska oron förvärrar tillståndet för den arbetslöse och riskerar att få motsatt effekt. I vår kultur söker de allra flesta arbete om det finns något att söka, just för att arbetsmoralen är så stark. Han ifrågasätter också om arbete till varje pris alltid är det rätta. Arbetsmarknadspolitiken riskerar att ta utgångspunkt i en idealiserad bild av arbete, hävdar han.

Halvorsens bok strukturerar debatten runt arbetslöshet och tillför värdefull kunskap. Han ställer etablerade sanningar på huvudet och väcker tankar. Det är en läsvärd bok för den som vill veta mer om arbetslöshetens komplexitet och de värden vi tillskriver arbetet.

Når det ikke er bruk for deg - arbeidsløshet og levekår.
Knut Halvorsen
Gyldendal Akademisk, 2004

Av:
Gunhild Wallin

DANMARK

Beskæftigelsesindsatsen samlet i ét hus

Den danske regering indgik i slutningen af juni måned en aftale med Dansk Folkeparti om en ny kommunalreform.

På beskæftigelsesområdet rykker det offentlige hjælp og service helt tæt på borgere og virksomheder.

Alle steder i landet flytter Arbejdsformidlingen (AF) og kommuner sammen i nye fælles jobcentre og indgår et forpligtende samarbejde. Lokale jobcentre udgør en fælles indgang til beskæftigelsessystemet. Jobcentret varetager borger- og virksomhedsrettede opgaver.

Op til 40 steder i landet og primært i de større kommuner etableres større jobcentre - beskæftigelses-huse. Her samarbejder staten og

kommunerne også om opgaverne, men i beskæftigelseshusene er der en bredere vifte af tilbud til ledige end i de lokale jobcentre. Det vil især være relevant for ledige, som har mere komplekse problemer. Fx personer, som risikerer at blive langtidsledige eller har behov for komplicerede jobplaner.

Der etableres i størrelsesordenen 10 pilot-jobcentre, hvor kommunen løser opgaven med at få forsikrede ledige i arbejde på vegne af staten. I disse pilot-jobcentre udøver staten altså sit myndighedsansvar for de forsikrede ledige gennem kommunen, der fungerer som entreprenør for staten.

Fire statslige regioner skal styre og overvåge jobcentrene, så der sikres sammenhæng mellem den nationale beskæftigelsespolitik og den lokale indsats. Regionerne griber ind, hvis borgere og virksomheder ikke får den hjælp og service, de skal have. De statslige regioner skal blandt andet også sikre, at flaskehalse afhjælpes, at der sættes hurtigt ind ved større afskedigelser, og at der stilles uddannelsespladser til rådighed, hvor der forventes at opstå behov for det, fx på det højteknologiske område.

Med aftalen har regeringen fået opfyldt sine ti krav til fremtidens beskæftigelsessystem, og derfor er beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen godt tilfreds.

Jobindsats.dk: styr på udgifterne til syge

Portalen www.jobindsats.dk er et nyt redskab, som kommuner, regioner og borgere kan bruge til at sammenligne udgifter til sygedagpenge på tværs af kommunegrænser. Der er i dag store forskelle mellem kommunernes udgifter til sygedagpenge. Målet er at få sygefraværet ned ved at

sikre gennemsigtighed, så kommunerne kan sammenligne sig med og inspirere hinanden.

Tallene i det nye redskab – jobindsats.dk – drejer sig i første omgang om sygedagpenge. På landsplan stiger udgifterne til sygedagpenge år efter år. Det nye redskab viser, at

udviklingen dækker over store forskelle fra kommune til kommune.

Mens omkostningerne i nogle kommuner svarer til omkring 1.000 kr. pr. person i arbejdsstyrken, bruger man i andre kommuner cirka tre gange så meget.

Flere tal på vej

I løbet af det kommende år bliver det på www.jobindsats.dk muligt at sammenligne beskæftigelsesind-

satsen for forsikrede ledige, udviklingen på de lokale og regionale arbejdsmarkeder, beskæftigelses-

indsatsen for personer på kontanthjælp og i skåne- og fleksjob.

Kampagne skal få akademikere i arbejde

I de kommende seks måneder ruller en kampagne over landet med det mål at få mindst 1.000 akademikere i arbejde i små og mellemstore virksomheder.

Baggrunden for Akademikerkampagnen er, at mere end hver fjerde nyuddannet er ledig. Samtidig sakker danske små og mellemstore virksomheder bagud i forhold til konkurrerende virksomheder i landene omkring os, når det gælder ansættelse af højtuddannede.

Akademikerkampagnen ledes af et sekretariat i Akademikernes Centralorganisation (AC) og drives frem af et tæt samarbejde mellem en række organisationer på både arbejdsgiver- og lønmodtagerside samt AF. Kampagnen er finansieret af Beskæftigelsesministeriet.

- Virksomheder og akademikere har mere behov for at finde hinanden nu end nogensinde før. Virksomheden skal gribe chancen nu – talentmassen har aldrig været

større. De mindre virksomheder skal indse, at de kan få tilført ny viden, udvikling og overblik. Også de nyuddannede skal gribe chancen og søge ud i de mindre virksomheder, hvor de kan få brugt alle deres kompetencer, siger beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen.

Akademikerkampagnen er ét af regeringens seks initiativer til en forstærket indsats over for den stigende ledighed blandt akademikere. www.bm.dk/akademikerledighed

FINLAND

Möjligheterna att förena arbete och familjeliv skapar attraktivare arbetsplatser

Institutet för arbetshygien har gjort upp ett handlingsprogram - Sammanjämkning av arbetsliv och familj (2004-2007). Målet är att göra det lättare att uppnå en balans mellan arbete och familjeliv, något som främjar jämställdhet och mångfald inom arbetslivet, ökar välbefinnandet och gör arbetslivet mer attraktivt.

Handlingsprogrammets mål är att ta fram ny kunskap om praktiska lösningar för att skapa balans mellan arbete och familjeliv samt att stödja en familjevänlig företagskultur och arbetstagarnas livskompetens. Programmet omfattar forskning och

utveckling samt ett omfattande nätverk av aktörer på det nationella och internationella planet. Inom programmet går man in för ett helhetsperspektiv på sammanjämkandet av arbete och familjeliv, lösningarna skall alltså inte rikta sig bara till kvinnor. Undersökningar visar att även män är villiga att hålla familjeledigt om arbetskulturen är familjevänlig.

Det är inte bara barnfamiljer som behöver möjligheter att förena arbete och familjeliv. En arbetstagare kan ha olika omsorgsförpliktelser i olika skeden av sitt liv. I samband med undersökningen Arbete och

hälsa 2003 uppgav en femtedel av männen och en fjärdedel av kvinnorna i åldern 45-64 år att de vid sidan om arbetet tog hand om någon annan som behövde hjälp på grund av hög ålder, sjukdom eller funktionsnedsättning.

Undersökningar visar att de företag som ställer sig positivt till möjligheterna att förena arbete och familjeliv uppfattas som attraktivare arbetsplatser än andra företag. Företagsimagen blir mera positiv, - vilket återspeglas i rekrytering, resultat och kundnöjdhet.

Nya spelregler för narkotikatest för arbetstagare, kamerabevakning och skydd av e-post

Lagen om integritetsskydd i arbetslivet har förnyats. Till den fogas bestämmelser om behandling av information som berör skydd av arbetstagares e-post, kamerabevakning och narkotikabruk.

I fråga om narkotikatestning utgår lagen från att den arbetssökande eller arbetstagaren själv levererar ett intyg över testet till arbetsgivaren. I övrigt är förfaringssätten beträffande arbetssökande och arbetstagare med anställning olika när det gäller narkotikatest.

Arbetsgivaren kan i arbetssöknings-skedet begära intyg över narkotikatest endast av person som utsetts

för en uppgift. Arbetstagaren är under anställningsförhållandet skyldig att presentera intyg över narkotikatest, när det finns grundad anledning att misstänka att arbetstagaren är narkotikapåverkad i arbete eller om arbetsgivaren har grundad misstanke om att arbetstagaren är narkotikaberoende.

Arbetsgivaren får använda kamerabevakning i arbetsutrymmen om dess avsikt är att trygga säkerheten för arbetstagare och andra personer som befinner sig i dem, skydda egendom eller bevaka arbetsprocessernas behöriga funktion. Kamerabevakningen bör vara möjligast öppen.

Avsikten är att trygga förtroendefullheten för arbetstagarnas e-postmeddelanden. Bestämmelsernas målsättning är att sekretessen för arbetstagarens konfidentiella e-postmeddelanden inte äventyras. Nödvändiga meddelanden som tillhör arbetsgivaren kan dock tas i arbetsgivarens bruk om arbetstagaren är förhindrad. Ett meddelande kan öppnas med arbetstagarens samtycke och läsas av en annan person på arbetsplatsen enligt överenskomna spelregler, såsom enligt nuvarande praxis.

Personalrepresentanter bereds möjlighet att påverka beslutsfattandet inom europabolag

Enligt den nya lagen innebär personalrepresentation informering av personalen, hörandet av den, samt personalrepresentanters medverkan i beslutsfattandet inom europabolags förvaltningsorgan.

Genom lagen verkställer man i Finland EU-direktivet om personalrepresentation vid europabolag. Enligt lagen förverkligas personalrepresentationen i första hand genom förhandlingar och avtal.

Lagen stadgar om anordnandet av personalrepresentation vid europabolag som registreras i Finland.

Lagen stadgar dessutom om sekretesskyldighet för personalrepresentanter och sakkunniga, om skydd för personalrepresentanter, om entledigande från tjänst och om ersättning för förlust av inkomstbortfall samt om kostnadsansvaret för anordnande av personalrepresentation.

Dessutom stadgas i lagen om påföljder, ifall bestämmelserna eller avtalsbestämmelserna inte iakttas.

Lagen om personalrepresentation vid europabolag träder i kraft den 8.10.2004. Direktivet skall träda i kraft samtidigt i samtliga medlemsstater inom EU och i övriga EES-stater.

ISLAND

Ligestillingsplan hos regeringen

I et nytt aktionsplan i ligestillingsarbejdet på regeringens vejne, findes der et forslag om at lægge vægt på det følgende i ligestillingsarbejdet de næste år:

- Mainstreaming
- Undervisning om ligestilling
- Ligestilling på arbejdsmarkedet
- Ligestillingsplan hos ministerier
- Definition om ligestillingskonsulentens rolle i ministerier

- Efterfølge med aktionsplanen.

I ligestillingsloven står det at alle institutioner og virksomheder som har 25 eller flere ansatte skal enten lave ligestillingsplan eller have bestemmelser om ligestilling i deres personalepolitik.

Socialministeriet og Senter for ligestilling haver skrevet et brev til bestyrelsen i virksomheder og

institutioner som har 25 eller flere ansatte. Der ønskes at få oplysninger om ligestillingsplan i arbejdspladsen, og med brevet følger instruktion hvis vedkommende virksomhed/institutionen ikke har gjort ligestillingsplan. I hvert fald ønskes oplysninger om situationen på arbejdspladsen.

Store projekter i Øst Island: Forventninger og realiteter

EURES er et aktivt samarbejdsforum for offentlige arbejdsformidlinger inden for EU/EØS-landene. EURES Island får årlig 3-5.000 ansøgninger hvoraf omkring 70 % hidtil er kommet fra de andre nordiske lande. I de sidste år er ca. 300 per år blevet ansat gennem EURES til mange arbejdspladser i Island. I år er der også mange ansøgninger fra de nye EU-lande således at andelen af nordiske ansøgninger vil naturligvis procentvis blive lavere.

Da det store kraftværksprojekt Karahnjúkar startede i Island var hele det offentlige arbejdsformidlingssystem og EURES parat til rekrutteringsarbejde for hovedentreprenøren, det italienske firma Impregilo. Forud regnede man med at 60-70 % af arbejderne ville komme fra Island. Man behøvede maskinførere og chauffører til kæmpestore lastbiler og andre maskiner. Tømrere, sprængningseksperter, svejsere m.m. Stillingerne blev annonceret inden for EURES-netværket, og i første omgang resulterede det i 80 ansøgninger fra kvalificerede personer, hovedsagelig fra de andre nordiske lande og UK. Det blev efterhånden klart at Impregilo ikke var interesseret i at ansætte nogen af ansøgerne fra

EØS. Arbejdsformidlingen i Øst Island har haft lidt større succes; ud af en arbejdsstyrke på 1200 mand var der knapt 300 islændinge ansat. Impregilo har haft en stor personaleomsætning, omtrent 50 % per tre måneder.

Derimod ønskede Impregilo arbejdstilladelse for folk uden for EØS, Kina, Tyrkiet og Pakistan, og fik også arbejdskraft gennem et portugisisk bemandingsfirma. Hovedfagforeningen i Øst Island har været beskæftiget med at "vejlede" Impregilo med hensyn til udregning af løn og arbejdsforhold. Arbejdstilsynet gjorde mange bemærkninger og fik ret langsomme reaktioner. Skattevæsenet fik ikke rapporter, kildeskat og andre skatte i tide.

I tidligere kraftværksprojekter i Island var der overvejende islandske og nordiske entreprenørfirmaer der stod for projektudførelsen. Til trods for at arbejdet foregik i højlandet med lang arbejdsdag, havde man også mulighed for fri og rejse hjem til familien. Hos Impregilo har man haft længere arbejdsperioder og værre forhold i arbejdslejren i højlandet, derfor har det ikke tiltrukket mange islændinge. Der var gode indtjeningsmuligheder i

tidligere kraftværksprojekter, men ikke denne gang.

Andre entreprenører i Øst Island har haft større held med at tiltrække arbejdskraft. Lønnen er dog ikke meget over tariffølennen, men arbejdsforholdene er bedre, især i den forstand at det er lettere at arbejde i lavlandet og nærmere hjemmet. EURES Island er i samarbejde med arbejdsformidlingen i Øst Island i gang med rekruttering for mange entreprenører i Øst Island. Desværre er lønnen ikke helt op til forventningerne blandt erfaringerne nordiske fagarbejdere, der er jo flere store projekter i gang i Norden. EURES Island er i gang med forsøg med rekruttering fra de nye EU-lande, især Polen, men det er for tidligt at vurdere resultatet.

Det positive, nationaløkonomisk set, er at dette store projekt ikke hidtil har skabt en stor uligevægt på det islandske arbejdsmarked. Det har ikke resulteret i store lønssstigninger eller givet anledning til øget inflation. Det negative, ud fra arbejdslevnsperspektiv, er den forværring af vilkår (sociale dumping) der har fundet sted. Forværring af vilkårene har formindsket interessen blandt folk med erfaring af kraftværksbygninger.

Ændringer i regeringen

Islands nordiske samarbejds- og miljøminister, Siv Fríðleifsdóttir, træder ud af regeringen den 15. september. Dette blev besluttet på et møde i ministerens parlamentsgruppe ifølge forslag fra partiets formand og kommende statsminister. På grundlag af

regeringspartienes overenskomst fra sidste år flyttes Miljøministeriet over til Selvstændighedspartiet den 15. september og Fremskridtspartiet mister to ministerier d.v.s. Miljøministeriet og Udenrigsministeriet i regeringen, men får derimod

Statsministeriet. Siv Fríðleifsdóttir udtalede sig efter mødet om at hun gerne skulle fortsat arbejdet i regeringen. Protester er blevet hørt fra kvinder i partiet. Som følge er det opstået kraftig diskussion om ligestillingssituationen i Island.

NORGE

Ny introduksjonsordning for flyktninger

1. september trådte Lov om introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven) i kraft som obligatorisk ordning i Norge. Introduksjonsordningen har allerede eksistert i ett år, men har inntil nå vært frivillig.

Loven gir nyankomne flyktninger rett og plikt til å delta i et fulltids introduksjonsprogram i inntil to år. Programmet skal omfatte norsk-opplæring, samfunnskunnskap og tiltak som forbereder til videre

opplæring eller tilknytning til arbeidslivet. Deltakerne i programmet får en introduksjonsstønad på 2G i året (117.556 kroner).

Kommunene har hovedansvaret for å tilrettelegge introduksjonsprogrammet. Aetat er en sentral samarbeidspartner når det gjelder den jobb-rettete delen av tilbudet.

– Arbeid må stå i fokus gjennom hele programmet. Aetat skal blant annet bidra med informasjon om

arbeidsmarkedet, formidling til arbeid, og kvalifisering der det er nødvendig for at deltakeren skal komme i jobb. Det er viktig at man hele tiden underveis vurderer om deltakeren er klar for arbeid, framholder underdirektør Hilde Wessel Clausen i Aetat Arbeidsdirektoratet.

Prognoser fra Utlendingsdirektoratet viser at i september 2004 har om lag 3 300 flyktninger rett og plikt til introduksjonsprogram.

Forventer økt sysselsetting

Norske bedrifter er mer optimistiske når det gjelder fremtidig sysselsetting nå enn for ett år siden. Bedriftene er påvirket av oppgangs-konjunktoren som preger norsk økonomi, og forventningen til fremtidig sysselsetting nærmer seg nivået fra 2002, viser Aetats bedriftsundersøkelse for 2004.

Den økende optimismen forekommer innenfor de fleste næringer, men økningen fra 2003 er størst innenfor bygge- og anleggsbransjen. Det er også betydelig mer optimisme blant bedrifter i industri-sektoren enn tilfellet var for ett år siden. Dette er i tråd med utvikling-

en på arbeidsmarkedet den siste tiden, der bedrifter innenfor kon-junkturutsatte næringer melder om flere ledige stillinger, og en nedgang i ledigheten siden sommeren 2003.

Arbeidstilsynet i Norge starter arbeidsmiljøkampanje i sykehus

Arbeidstilsynet vil i 2005 gjennomføre en tilsynskampanje rettet mot sykehus. Kampanjen som har fått navnet God vakt! Arbeidsmiljø i sykehus, blir landsomfattende og vil dekke både psykiatriske og somatiske avdelinger innen de fleste av landets ca 80 helseforetak i Norges fem helseregioner.

Prosjektet vil primært omfatte det personell som står for pleie og behandling, og deres nærmeste ledere.

Et overordnet mål for kampanjen er å sikre at sykehusene driver et systematisk HMS-arbeid, som reduserer skader og slitasje som følge av tidspress, tunge løft, uheldige arbeidsstillinger og dårlig arbeids-organisering. Samtidig vil kampanjen legge stor vekt på metodeutvikling innenfor organisatorisk arbeidsmiljø og tilsyn i komplekse virksomheter. Både arbeidstaker- og arbeidsgiversiden ønsker kampanjen velkommen. Et samarbeidsforum,

der begge parter er representert skal være et rådgivende organ som kan gi "input" til kampanjen.

I disse dager foretar Arbeids-forskningsinstituttet en "nullpunkts-undersøkelse" som skal kartlegge status pr i dag, som en kan gå ut fra ved senere måling av effekten av kampanjen.

Nye regler om diskriminering i norsk arbeidsliv

Med virkning fra 1. mai er det innført to nye kapitler i arbeidsmiljø-loven. Det ene kapitlet handler om likebehandling i arbeidslivet. Arbeidsgiver kan pålegges erstatningsansvar ved forskjellsbehandling på grunn av blant annet etnisk opprinnelse, politisk syn, alder, funksjonshemming og seksuell orientering. Reglene har bakgrunn i et europeisk direktiv.

Arbeidstilsynet vil etter tradisjonell policy ikke ha tilsynsaktivitet direkte knyttet til bestemmelsene. Men i noen tilfelle kan det utøve tilsyn via de eldre reglene om trakassering og individuell tilrettelegging av arbeidssituasjonen, ut fra f. eks. ansattes alder.

Det andre kapitlet har som formål å sikre likebehandling av enkelt-

personer, innleide og nærings-drivende i arbeidslivet. Dette handler om organisasjoners plikt til likebehandling av medlemmer og har forbud mot usaklig utelukkelse. Dette gjelder ikke bare fagorganisasjoner og arbeidsgiverforeninger, men også yrkesorganisasjoner. Arbeidstilsynets veiledningsplikt vil gjelde alle sider av de to kapitlene.

SVERIGE

Förslag från Arbetslivsinstitutet: Högre a-kassa för aktiva arbetssökande

I syfte att öka arbetssökandes motivation att utnyttja arbetslöshets-tiden för att ta sig in på arbetsmarknaden, bör arbetslöshetsersättningen vara högre för den som aktivt förbättrar sin anställbarhet genom till exempel utbildning och fortbildning. Det föreslår Arbetslivsinstitutet i en rapport till regeringen.

Förslaget går ut på att motverka den destruktiva passiviteten under långa arbetslöshets- och sjukskrivningstider.

– Omställningssystemen måste särskilt inriktas på att engagera

dem som har svag anställbarhet – sjukskrivna, arbetslösa och lågutbildade, säger professor Casten von Otter, som skrivit rapporten "Aktivt arbetsliv. Om dagens behov och framtidens möjligheter – en trendanalys".

Han har också andra förslag för att skapa en arbetslivspolitik som motverkar inlåsning i arbeten som individen inte trivs med eller är ohälsosamma:

- Möjlighet för arbetslösa att utbilda sig
- Sysselsättningsalternativ i form av samhällsnyttigt arbete

- Stimulans av arbetsmotivationen på arbetsplatserna.

Casten von Otter betonar att individens egna drivkrafter, behov, resurser och initiativkraft måste tas tillvara i ett aktivt arbetsliv om Sverige ska klara tillväxten och konkurrensen i en gränslös världsekonomi.

– I Sverige känner sig många missnöjda med sin situation på arbetsplatsen. Man har en övertro på att institutionerna ska fixa problemen.

Friår från 2005

Friår ger anställda möjlighet att vara lediga under längst ett år med 85 procent av arbetslöshetsersättningen som inkomst under förutsättning att en arbetslös anställs som vikarie för den som är friårsledig.

AMS har regeringens uppdrag att planera för att friår ska införas i

hela landet från den 1 januari 2005 med samma villkor och omfattning som nuvarande försöksverksamhet med cirka 12 000 platser. Under den treåriga försöksperioden har arbetsförmedlingen i första hand anvisat arbetslösa som står långt från den reguljära arbetsmarknaden till friårsvikariaten, men när arbets-

givarna gör det slutliga valet av vikarier har de ofta valt vikarier med en kort arbetslöshets-tid bakom sig. Friåret har därför haft mindre arbetsmarknadspolitisk betydelse. AMS vill därför att långtidsinskrivna arbetslösa, arbets-handikappade och invandrare ska få företräde till vikariaten.

Rekryteringsproblem befaras inom teknik- och industriföretag

Många företag inom teknik- och industrisektorn planerar för expansion inom tre till fem år och fyra av tio företag räknar med nyanställningar. Men förutom osäkerhet om det framtida ekonomiska läget, befarar många företag att brist

på personal med rätt kompetens kan bli ett hinder för expansion i framtiden. Det visar en ny rapport från Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) med intervjuer med 27000 företag inom verksamhetsområdet.

Om de väntade rekryteringsproblemen verkligen inträffar, kan det också få negativa konsekvenser för Sveriges ekonomi med ökad löneglidning och åtföljande räntehöjningar och en dämpad tillväxt.

Svårare för kvinnor få yrkesskador godkända

Två tredjedelar av alla kvinnor som år 2001 ansökte om livskaderänta på grund av yrkesskada eller sjukdom orsakad av arbetet nekades kompensation medan endast hälften av männen nekades kompensation.

– Könsskillnaderna är så stora att de inte kan bortförklaras. Först trodde vi att förklaringen är att kvinnor råkar ut för mindre

allvarliga olyckor än män, men det stämmer inte, säger forskaren Staffan Marklund, Arbetslivsinstitutet.

Tillsammans med Carina Bildt på Arbetslivsinstitutet har han analyserat statistik från 2001, som tagits fram av Riksförsäkringsverket (RFV), Information om arbetsskador (ISA) och Arbetsorsakade besvär (AOB).

Det visade sig också vara mycket stora regionala variationer på hur försäkringskassorna beviljar kvinnor respektive män kompensation.

Tässä lehdessä käsitellään mm. seuraavia aiheita:

Ka'rahnju'kar – sosiaalista polumyyntiä Islannin vuorilla

Italialainen Impregio rakennusfirma harjoittaa laajamittaista palkkojen ja työetujen polkumyyntiä Islannin historian suurimmassa rakennusprojektissa, Ka'rahnju'karin voimalaitoksen rakentamisessa. Näin väittää islantilaisen Samind-ammattijärjestön puheenjohtaja Thorbjörn Gudmundsson. Samind on Islannin ammattikoulutettujen etujärjestö ja Gudmundssonin mukaan tämä on ensimmäinen kerta, kun Islannin palkka- ja sosiaaliset edut pannaan nyt todella koetukselle.

- Voimalaitoksen rakennuttaja, Landsvirkjun, pelkää Impregilon korvausvaatimusta, eikä uskalla sen takia vaatia yhtiötä noudattamaan tällaisia työehtosopimuksia, sanoo Gudmundsson. Kra'hnu'karin voimalaitos rakennetaan Itä-Islantiin ja sen on määrä toimittaa sähköä rakenteilla olevalle Euroopan suurimmalle alumiinisulatolle, joka rakennetaan niinkään samalle seudulle. Pääosa voimalaitoksen työntekijöistä on ulkomaalaisia, portugalilaisia, kiinalaisia ja puolalaisia. Työntekijöistä vain 15 % on islantilaisia.

Saadaanko Baltiaan komikanta?

Mihin suuntaan kehittyvät Baltian työmarkkinat? Sopiiko heille pohjoismainen kolmikantamalli, jossa työmarkkinaosapuolten lisäksi myös valtio on mukana?

Tätä pohdittiin Pohjoismaiden neuvoston, ministerineuvoston, Tanskan työnantajaliiton ja Pohjoismaiden ammattijärjestöjen yhteistyöelimen NFS:n järjestämässä yhteisessä seminaarissa Tukholmassa. Seminaarin tarkoitus oli vahvistaa kolmikantayhteistyötä Pohjoismaissa ja parantaa yhteistyötä Itämeren alueella.

- NFS:n tavoite on levittää tietoa sosiaalisista asioista ja kolmikanta mallista parhaana vaihtoehtona. Mutta me emme halua tuputtaa mallia millään tavoin ulkoa päin, vaan valinta on puhtaasti Baltian mailla, sanoi NFS:n pääsihteeri Tom Saxén.

Seminaarin yhteydessä käydyssä keskustelussa tärkeimmäksi teemaksi nousi lisääntyvän työvoiman liikkuvuuden mukanaan tuomat epävarmuustekijät työmarkkinoilla. Tähän mennessä mikään ei viittaa kuitenkaan siihen, että EU:n laajentuminen olisi tuonut Pohjoismaihin sosiaalisia turisteja uusista EU-maista.

Teema: Hyvästi solidaarisuus?

Pohjoismaisen hyvinvointivaltioiden yhteiselle taivaalle maalataan yhä useammin uhkakuvia, joissa meidät kuvataan vanhenevana väestönä, joka vaatii yhä enemmän julkisten varojen käyttöä. Samaan aikaan pohjolassa työskentelee yhä vähemmän ammattiväestöä, joka pitäisi meistä huolta. Uhkakuvista huolimatta asetamme yhä suurempia vaatimuksia hyvinvointi-instituutioille, joilta vaaditaan parempaa palvelua samalla, kun vaadimme myös yhä enemmän vapaa-aikaa. Hyvinvointivaltion kantava elementti on solidaarisuus. Mutta mitä solidaarisuudelle tapahtuu individualismin aikana, jolloin koko hyvinvointivaltiomalli asetetaan paineen alaiseksi, kysytään tämän numeron useissa artikkeleissa.

Pohjoismaissa eli viime vuonna noin 3.5 miljoona ihmistä, joiden elanto oli riippuvainen julkisista varoista. Sairaus tai työttömyys saavat aikaan syrjäytymistä, jonka kustannukset sekä yksilölle, että yhteiskunnalle ovat valtavat. Ainoaksi lääkkeeksi nähdään se, että yhä useampi meistä pitää saada takaisin työelämään.

- Koko hyvinvointivaltion idea perustuu siihen, että ihmiset tekevät työtä, sanoi Ruotsin työministeri Hans Karlsson vieraillessaan Puolassa 10. syyskuuta.

Kun suuret määrät työvoimaa on työmarkkinoiden ulkopuolella, nousevat yhteiskunnan kustannukset valtavasti. Poliitikot ja johtoporras etsivät ratkaisuja, jotka eivät ole helppoja. Mutta samalla heidän työtään helpottaa Pohjoismaissa kansan laaja tuki hyvinvointivaltiolle.

- Tähän saakka hyvinvointivaltiolla on ollut hyvin laaja tuki. Valtaosa ihmisistä toivoo palvelujen julkista organisointia, yhteistä rahoitusta ja hyvinvointipalvelujen tason parantamista, sanoo hyvinvointutkija Stefan Svallfors Uumajan yliopistosta.

Samaan aikaan Tanskassa väännetään julkisesti kättä hyvinvointivaltion tulevaisuudesta. Asiaa pohtineen, hallituksen nimittämän, hyvinvointikomission mukaan Tanskassa on tällä hetkellä työelämässä 200 000 ihmistä enemmän kuin työmarkkinoiden ulkopuolella, kun vuonna 2040 tilanne on päinvastainen. Komission johtopäätökset olivat niin rajua, että sen rinnalle perustettiin vaihtoehtoinen komissio, joka vaatii hyvinvointipalvelujen pitämistä kunniasa Tanskassa myös tulevaisuudessa.

Muotokuvassa Dagfinn Höybråten

Muotokuvassa tapaamme Norjan kristillisen kansanpuolueen puheenjohtajan ja sosiaali- ja työministerin Dagfinn Höybråtenin. Hänen tehtävänään on uudistaa Norjan hyvinvointijärjestelmä.

-Meidän pitää tehdä tie leveämmäksi työelämään ja kapeammaksi sieltä ulos, sanoo Höybråten. Hallituksen ajamassa uudistuksessa on kolme pääkohtaa:

-Eläkejärjestelmän uudistus.

-Työelämää säätelevien lakien uudistaminen.

-Työvoimahallinnon, sairaskassan, sosiaali- ja eläkehallinnon yhdistäminen samaan yksikköön.

Av Tapio Vestinen
korrespondent, Oslo
e-post: vestinen@online.no

ARBEIDSLIV I NORDEN

Retur:
Arbeidsforskningsinstituttet
Postboks 6954 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

INNOVATION
INNOVATION
INNOVATION

B ØKONOMI
ÉCONOMIQUE

Web-adresser:

Nordisk Ministerråd:
www.norden.org

Arbejdsmarkedsstyrelsen, Danmark:
www.ams.dk

Beskæftigelsesministeriet, Danmark:
www.bm.dk

Arbejdstilsynet, Danmark:
www.arbejdstilsynet.dk

Arbejdsdirektoratet, Island:
www.vinnumalastofnun.is/

Social- och hälsovårdsministeriet, Finland:
www.stm.fi

Arbetsministeriet, Finland:
www.mol.fi

Arbeids- og sosialdepartementet, Norge:
www.odin.dep.no/asd

Aetat Arbeidsdirektoratet, Norge:
www.aetat.no

Direktoratet for arbeidstilsynet, Norge:
www.arbeidstilsynet.no

Näringsdepartementet, Sverige:
www.naring.regeringen.se

Arbetsmarknadsstyrelsen, Sverige:
www.ams.se

Arbetsmiljöverket, Sverige:
www.av.se

Arbetslivsinstitutet, Sverige:
www.arbetslivsinstitutet.se

Arbeidsforskningsinstituttet, Norge:
www.afi.no

Arbeidsliv i Norden:
www.norden.org/arb/ain/sk/index.asp

norden